

Landschapsbeheer Drenthe

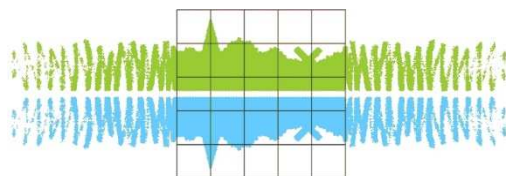
Jaarverantwoording 2023

22 mei 2024

Landschapsbeheer Drenthe

Zorg voor ons landschap

	<u>Pagina</u>
<u>JAARREKENING 2023</u>	
Bestuursverslag	2
Balans per 31 december 2023	44
Staat van baten en lasten 2023 opgesteld conform de categoriale indeling	45
Algemene toelichting	46
Toelichting op de balans per 31 december 2023	49
Toelichting op de staat van baten en lasten 2023 opgesteld conform de categoriale indeling	52
WNT-verantwoording 2023 Stichting Landschapsbeheer Drenthe	55
<u>OVERIGE GEGEVENS</u>	
Resultaatbestemming	56
Controleverklaring	57
<u>BIJLAGEN</u>	
Toelichting op de staat van baten en lasten 2023 opgesteld conform de functionele indeling	62
Projecten resultatenoverzicht basistaken	63
Projecten resultatenoverzicht overige projecten	65
Bestedingen Nationale Postcodeloterij	69

Landschapsbeheer Drenthe

Directie-/bestuursverslag 2023

1.	Inleiding	5
2.	Algemene informatie.....	6
	a. Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm.....	6
	b. Doelstelling, visie, beleid en strategie i.r.t. belangrijkste activiteiten	6
	c. Juridische structuur	6
	d. Directie en bestuur.....	7
	e. Statutenwijzigingen.....	7
3.	Activiteiten en resultaten.....	8
	a. Provinciale prestatieafpraak (basistaken)	8
	Beschikking boekjaarsubsidie.....	8
	Gemeentelijke jaarplannen	8
	Reguliere provinciale activiteiten.....	10
	b. Overige projecten.....	14
	Thema bodem en bomen	15
	Thema aardkunde en cultuurhistorie.....	15
	Thema landschap.....	18
	Thema biodiversiteit.....	20
	Thema natuurinclusieve landbouw	24
	c. Resultaten (kerndata).....	25
	d. Communicatie	27
4.	Financiën	29
	a. Realisatie ten opzichte van de begroting	29
	Basistaken.....	29
	Overige projecten.....	29
	a. Financieel organisatieresultaat	30
	Toelichting op het financieel resultaat.....	31
7.	Financieel beleid.....	32
	a. Methoden fondsenwerving en besteding	32
	b. Beleid m.b.t. omvang en functies van reserves en fondsen	33
	c. Beleggingsbeleid.....	33
	d. Vergoedingen voor vrijwilligers.....	33
8.	Personeel.....	35
	a. formatieomvang.....	35
	b. functiehuis.....	35

c.	organisatiestructuur	35
	Teamplannen.....	35
	Team streekbeheer	36
	Team projecten	36
	Team Organisatie en Ondersteuning (O&O).....	36
	ARBO.....	36
11.	Informatie mbt directie/bestuur en Raad van Toezicht.....	37
a.	Taak en werkwijze van de directie/bestuur en Raad van Toezicht.....	37
b.	Wijze van benoeming raad van toezicht en zittingsduur leden	37
c.	Bezoldigings- en vergoedingenbeleid	37
d.	Hoofd- en nevenfuncties leden van Raad van toezicht.....	38
e.	Relevante nevenfuncties directeur/bestuurder.....	39
12.	Verslag toezichthoudend orgaan	40
a.	Wijze waarop toezicht is gehouden op de strategie en prestaties	40
	Profielchets Raad van Toezicht	40
	RVT vergaderingen	40
	Strategische dossiers	40
13.	Toekomstparagraaf	42
a.	Begroting komend boekjaar	42
b.	Geplande besteding middelen (programma's en activiteiten)	42
c.	Beoogde resultaten	43
d.	Speerpunten 2024.....	43

1. Inleiding

Landschapsbeheer Drenthe (LBD) zet zich voor beheren, behouden en ontwikkelen van het groene landschap in Drenthe. Dit doen we samen met onder andere de overheden, terreineigenaren, agrariërs, vrijwilligersgroepen, scholen en zorgboerderijen. Zo ondersteunen ruim 6.000 bewoners die aan de slag gaan in hun leefomgeving met kennis, begeleiding, opleiding en goed gereedschap. Ook in het afgelopen jaar zagen we het aantal vrijwilligersgroepen groeien. Voor veel mensen is het werken in de natuur en de buitenlucht een hele waardevolle en gezonde vrijetijdsbesteding. Het is een groot plezier ze daarbij te ondersteunen, hun betrokkenheid bij de leefomgeving te verdiepen en samen het Drentse landschap te verbeteren. In de paragraaf Resultaten gaan we uitgebreid in op de activiteiten.

In 2023 hield LBD de koers van het meerjarenbeleidsplan 2022-2024 aan. Die koers houdt in dat naast het voortzetten van het goed lopende streekbeheer er ook projecten worden ontwikkeld en ingericht.

De gekozen structuur van de drie teams is in 2023 enigszins aangepast, in overleg met het Strategisch Team en de Personeelsvertegenwoordiging (PVT). De onderdelen Communicatie en Bewonersparticipatie zijn naar het team Projecten overgegaan, waarna er naast een twee hoofdteams een beperkte staf overblijft van financiële administratie en secretariaat.

In 2023 vond eveneens de werving plaats van de nieuwe directeur-bestuurder, die per 1 maart 2024 van start ging. Een commissie met leden uit het Strategisch Team, de PVT en de raad van toezicht werkte samen met een externe deskundige in de selectieprocedure. Dit proces is naar tevredenheid verlopen.

Eind 2022 bestond de formatie uit 27 mensen (21,3 fte). Per 31-12-2023 werken 25 mensen 22,46 fte, exclusief 2 langdurige arbeidsongeschikten. In 2023 zijn 3 mensen 1 dag per week minder gaan werken. De formatie is daarmee op het niveau gebleven zoals in het meerjarenbeleidsplan 2022-2024 als streven is opgenomen.

De inhoudelijke en financiële informatie worden in de betreffende paragrafen nader toegelicht.

2. Algemene informatie

De in dit directie/bestuursverslag en de jaarrekening vermelde informatie wordt de Richtlijn 650¹ gevolgd. Waar relevant is de informatie rechtstreeks overgenomen uit de Statuten en/of uit het meerjarenbeleidsplan van de Stichting. Voor uitgebreidere informatie wordt dan ook verwezen naar deze stukken.

De RJ 650 richtlijn is specifiek voor Fondsenwervende organisaties, de RJ 640 is van toepassing op organisaties-zonder-winststreven. Landschapsbeheer Drenthe valt in die laatste categorie. Toch is de RJ650 methodiek gevolgd. Landschapsbeheer Drenthe maakt deel uit van LandschappenNL. Dit is het samenwerkingsverband van de zelfstandige provinciale organisaties Landschapsbeheer en de (eveneens zelfstandige) provinciale Landschappen met een gezamenlijk landelijk bureau. De Landschappen zijn, in tegenstelling tot de landschapsbeheerorganisaties, wél fondsenwervende instellingen. Tussen de organisaties is afgesproken dat alle jaarrekeningen conform richtlijn RJ650 zullen worden opgemaakt om de onderlinge vergelijking eenvoudiger te maken.

a. Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm

De Stichting Landschapsbeheer Drenthe (LBD) staat vanaf 05-10-2007 onder nr. 04088219 ingeschreven bij de KvK met als vestigingsplaats Assen.

b. Doelstelling, visie, beleid en strategie i.r.t. belangrijkste activiteiten

De stichting stelt zich ten doel²:

Bij te dragen aan de zorg voor het Drentse (cultuur)landschap door het initiëren, stimuleren, coördineren, doen uitvoeren en uitvoeren van landschapsecologisch en cultuurhistorisch verantwoorde werkzaamheden. Daarbij staat herstel, behoud, aanleg en duurzame ontwikkeling van waardevolle landschapselementen centraal en worden naar vermogen mensen ingeschakeld die een zwakke positie op de arbeidsmarkt innemen.

Zelfwerkzaamheid en (vrijwillige) inzet door bewoners(groepen), en grondeigenaren wordt daarbij gestimuleerd en ondersteund.

In de afgelopen jaren is in het kader van betrokkenheid van bewoners ook meer ingezet op educatie en onderzoek en op de aardkundige waarden, die immers letterlijk het fundament onder het hedendaagse cultuurlandschap vormen.

LBD is een projectenorganisatie. De effectiviteit en efficiency wordt gewaarborgd door de projectmatige werkwijze en verantwoording aan de opdrachtgevers.

Het beleid is vastgelegd in het meerjarenbeleidsplan 2022-2024.

c. Juridische structuur

De organisatievorm is een zelfstandige Stichting (zonder winstoogmerk.) De Stichting werkt landelijk samen in een samenwerkingsverband LandschappenNL.

¹ Zie: <https://www.goededoelennederland.nl/>

² Conform de statuten

d. Directie en bestuur

Het bestuur van de stichting bestaat uit één persoon (directeur-bestuurder). Het bestuur staat onder toezicht van de raad van toezicht. Taken, rollen en bevoegdheden van directeur-bestuurder en raad van toezicht zijn vastgelegd in de algemene statuten en het directiestatuut. In hoofdstuk 7 is de samenstelling van de raad van toezicht nader aangeduid.

e. Statutenwijzigingen

De oorspronkelijke statuten betreffen de oprichting van de Stichting per 5 oktober 2007. Er heeft een statutenwijziging per 4 april 2013 plaatsgevonden, dit betreft de omzetting naar raad van toezichtmodel.

3. Activiteiten en resultaten

a. Provinciale prestatieafspraken (basistaken)

Beschikking boekjaarsubsidie

Landschapsbeheer Drenthe valt onder de Algemene Subsidie Verordening (ASV) van de Provincie. Deze verordening schrijft voor dat de Provincie jaarlijks een Programma van Eisen (PvE) opstelt, met een beschikbaar budget, op basis waarvan LBD een offerte met te leveren prestaties maakt. De door de provincie goedgekeurde offerte wordt vastgelegd in een beschikking en is daarmee de Provinciale Prestatieafspraken, ook wel de basistaken genoemd.

Onder de verzamelterm Streekbeheer worden basistaken onderscheiden waaraan de provincie en alle Drentse gemeenten financieel gelijkwaardig bijdragen. In samenhang met de provinciale prestatieafspraken worden jaarlijks eveneens met alle gemeentes de afspraken vastgelegd in gemeentelijke jaarplannen. Naast de gemeentelijke jaarplannen bevatten de basistaken een aantal volledig door de provincie gedekte onderdelen (reguliere provinciale taken).

De aanvraag boekjaarsubsidie 2023 is conform afspraken met de provincie op 31-08-2022 aan de provincie verzonden. De provincie heeft op 27-12-2022 daarover een positieve beschikking afgegeven voor een bedrag van € 860.721.

De verantwoording van de basistaken aan de provincie vindt plaats op basis van de realisatie ten opzichte van de beschikking en de offerte. Jaarlijks wordt deze verantwoording uiterlijk 1 mei gedaan via een verzoek tot vaststelling van de boekjaarsubsidie.

De resultaten en budgetten in de gemeentelijke jaarplannen worden aan het begin van het lopende kalenderjaar nader vastgelegd. De verantwoording van de jaarplannen van het afgesloten boekjaar aan de gemeentes vindt dan ook plaats.

Hieronder volgt een toelichting op de verschillende onderdelen.

Gemeentelijke jaarplannen

LBD begeleidt zowel reguliere als nieuwe vrijwilligersgroepen die zich inzetten voor hun directe groene leefomgeving en zorgt voor de uitvoering van met gemeentes afgesproken objecten en kwetsbare terreinen. In het PvE stelt de provincie dat het onderhoud aan deze terreinen en objecten waar mogelijk met vrijwilligers dient te worden gedaan. LBD heeft samen met gemeentes en bewoners een werkwijze ontwikkeld om dit gebiedsgericht te organiseren.

Binnen de jaarplannen valt:

- Structurele begeleiding vaste vrijwilligersgroepen
 - o Fruitboombrigades: onderhoudsploegen fruitbomen en boomgaarden
 - o Landschapsbrigades: onderhoudsploegen terreinen, vennen, poelen, singels, hagen, houtwallen et cetera
 - o Jeneverbesbrigades
 - o Bewonersgroepen: actief in en om het dorp en wijk
 - o Vrijwilligersgroepen gericht op soortenbeheer en terreinen: monitoring en onderzoek
 - o Zorggroepen, zoals zorgboerderijen
 - o Jeugdgroepen, zoals scholen en scouting
 - o Werving en begeleiding nieuwe en incidentele groepen

- Vorming permanente groepen/brigades
- Werkdagen bedrijven
- Organisatie afstemmings- en inspiratieoverleg tussen genoemde groepen (kerngroepenoverleg) voor kennisuitwisseling en overdracht
- Faciliteren van (nieuwe) vrijwillige inzet in landschapsonderhoud (initiatief vrijwilligers)
- Gebiedsgerichte planontwikkeling samen met bewoners en boeren (initiatief bewoners of overheid)
- Adviezen, presentaties, specifieke cursussen et cetera op het gebied van landschap en groen
- Faciliteren van bestaande groepen (specialistisch gereedschap ten behoeve van vrijwilligers, onkostenvergoedingen, zaai- en plantgoed).
- Uitvoering onderhoud met aannemers aan landschappelijke objecten en kleine natuurterreinen
- Voorbereiding, coördinatie uitvoering, externe communicatie en interne afstemming van activiteiten
- Inzet op kennisverbreding met als doel meer zelfstandigheid en kwaliteit van de werkzaamheden/activiteiten

Ook in 2023 is het netwerk met bewonersgroepen en vrijwilligersgroepen weer toegenomen, naar ruim 500 groepen. Mede door het project in de Nationale Parken in de Drents-Friese grensstreek is de groei in de gemeenten Westerveld en De Wolden omvangrijk. Er zijn in tonaal meer activiteiten uitgevoerd en de aantallen actieve vrijwilligers en gerealiseerde vrijwilligersuren zijn toegenomen. We zijn trots op deze doorgaande groei van vrijwillige inzet voor het Drentse landschap en zetten ons in om deze groeiende aantallen te blijven ondersteunen.

Het aantal boeren dat gebruik heeft gemaakt van de Regeling Agrarisch Landschapsbeheer (RAL) bleef stabiel. In totaal zijn meer dan 50 boeren aangesloten bij een van de 8 collectieve overeenkomsten met onder andere boermarkten en werktuigenverenigingen. De regeling stopt per 1 januari 2024. In 2023 zijn alle voorbereidingen getroffen, in samenwerking met het collectief Agrarische Natuur Drenthe (AND), om de meeste deelnemers over te sluiten naar de regeling Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb).

In 2023 is door de beheergroepen en grondeigenaren weer veel gebruik gemaakt van het ondersteuningsbudget voor plantgoed, zaaigoed en nestkasten. Met name bevordering van de biodiversiteit en het beheersen van de eikenprocessierups waren hierbij de aanleiding.

De animo voor de Stimuleringsregeling Landschap en Biodiversiteit als onderdeel van Streekbeheer, onder andere ter bevordering van groepsvorming onder particuliere grondeigenaren, was in 2023 groot. De regeling was in ruim de helft van de gemeenten opengesteld en vrijwel alle beschikbare middelen zijn weggezet. In de gemeenten Meppel, Westerveld en De Wolden zijn 35 nieuwe deelnemers actief met erf- en landschapsinrichting en structureel actief met het reguliere onderhoud. In totaal hebben de afgelopen jaren circa 200 deelnemers van de regeling gebruik gemaakt en zij zijn actief met jaarlijks onderhoud van de gerealiseerde en herstelde landschapselementen.

In 2023 was er weer aandacht voor uitwisseling en kennisoverdracht. Voor het eerst zijn er in alle 12 gemeenten twee inspiratiebijeenkomsten georganiseerd. Deze bestonden uit bijeenkomsten in bijvoorbeeld een dorps huis en/of excursies.

In alle gemeenten is op een groot aantal natuurterreinen en landschapselementen regulier onderhoud uitgevoerd, deels met ondersteuning van aannemers en groenbedrijven. Hiermee is weer een enorme bijdrage geleverd aan het beheer, behoud en de versterking van natuur en landschap, met veel aandacht voor verbetering van de biodiversiteit.

Reguliere provinciale activiteiten

Onder de provinciale taken vallen ook de activiteiten die niet direct aan uitvoering via de gemeentelijke jaarplannen zijn toe te wijzen.

Advisering/ontwikkeling/extern overleg

Dit onderdeel betreft extern gerichte werkzaamheden. Het doel en resultaat van dit onderdeel is het adviseren, bijdragen en beïnvloeden van het beleid van derden met betrekking tot de onderwerpen landschap/leefomgeving en bewonersparticipatie, het voorbereiden en doorontwikkelen van werkmethoden streekbeheer en projecten, en het afleggen van verantwoording.

In de jaarrekening is deze post opgesplitst in de interne deelbegrotingen Extern netwerk en Project- en methodiekontwikkeling.

Extern netwerk en verantwoording

Er zijn in 2023 bijeenkomsten geweest met de groene partnerorganisaties SBB, NM, HDL, NMFD en IVN. Deels ter bespreking van de voortgang van de Agenda BBND, maar ook om met elkaar in te zetten op het agenderen van landschap en natuur in de partijprogramma's voor de statenverkiezingen in 2023.

Met de gesubsidieerde groene instellingen (HDL, IVN, NMFD en LBD) is nader verkend hoe de aanvragen boekjaarsubsidie zijn ingericht en op elkaar kunnen worden afgestemd. Bevestigd is dat de organisatie goed complementair en versterkend werken. Wel zijn er verschillen in de wijze van aanvragen en verantwoorden. De provinciale Programma's van Eisen zijn gedateerd.

In het najaar is de wijze van samenwerken van de groene partnerorganisaties geëvalueerd en concreter geformaliseerd. De vorm en het commitment van de samenwerking worden begin 2024 vastgelegd.

In gezamenlijkheid is een kennismakingsbijeenkomst georganiseerd met de (nieuwe) provinciale domeinmanagers. Eind november is samen met de groene partners een excursie georganiseerd voor de nieuwe Statenleden.

Extra aandacht vroeg een zorgvuldige opname in het overdrachtdossier van het oude naar het nieuwe college van GS ten behoeve van de voortzetting streekbeheer, en het daarbij betrekken van de (beoogde) statenleden. In de decemberbijeenkomst 2023 van de Staten is hier een positief besluit over genomen.

In 2023 heeft vanuit extern netwerk advisering van en afstemming met de provincie, gemeenten en andere partijen plaatsgevonden omtrent natuur en landschapsbeleid, waaronder Basiskwaliteit Natuur, aardkundige waarden, realisatie van de groenblauwe dooradering en de opgaven uit de Drentse bossenstrategie.

Bij de uitvoering van landschapsherstelprojecten ervaren we steeds vaker dat grondeigenaren die bereidwillig zijn bij te dragen aan landschapsherstel- en vergroeningsopgaven vroegtijdig afhaken. Zij ervaren drempels bij het starten en doorlopen van het proces van vergunningverlening en benodigd

archeologisch onderzoek, met soms ook bijkomende kosten (leges). In 2023 zijn we vanuit externe netwerken in overleg met de provincie gegaan om hierin te zoeken naar oplossingen om de drempels voor grondeigenaren te verlagen of zelfs weg te nemen.

Andere inhoudelijke zaken die vanuit extern netwerk zijn opgepakt in 2023 betreffen:

- Deelname platform Funerair erfgoed
- Deelname consortium Noordergraf
- Deelname Harry de Vroome werkgroep
- Deelname Drents Actie Overleg
- Uitwisselingsoverleg Brede Overleggroep Kleine Dorpen
- Bijeenkomsten bijwonen t.b.v. opstellen Reestdal biografie
- Lezing op *Into Nature*

Projectontwikkeling- en methodieken

Landschapsbeheer Drenthe is een projectenorganisatie en neemt vanuit die hoedanigheid initiatief om projecten en opdrachten te ontwikkelen en uit te voeren die bijdragen aan het realiseren van de missie en doelstellingen. Regelmatig worden wij gevraagd door overheden, organisaties en bewonersinitiatieven om advies te geven en projectvoorstellen te doen voor onder andere landschaps- en biodiversiteitsherstel, onderzoek en vergroening van de leefomgeving. In 2023 zijn hieruit nieuwe projecten ontwikkeld. Hieronder een greep uit de ontwikkelingen:

- Vanuit het subteam natuurinclusieve landbouw is in 2023 in samenwerking met het Kenniscentrum Akkervogels een project geïnitieerd en gestart voor onderzoek naar de overleving van wulpenkuikens. Daarnaast is een impulsproject aan het Ermberaad gepresenteerd voor het inzetten van drones ten behoeve van de bescherming van boerenlandvogels in Drenthe. Ook zijn verdere stappen gezet met het geven van inhoud aan het concept 'natuurbedrijfsplannen' en is een start gemaakt met een projectvoorstel gericht op beschermingsmaatregelen voor de patrijs in het Drentsche Aa gebied.
- Het subteam aardkunde en cultuurhistorie heeft in 2023 onder andere een projectvoorstel geschreven voor de Joodse begraafplaats in Zuidlaren, een aanzet gedaan voor een vervolg op het project Noordergraf, een bijdrage geleverd aan het proces van de gemeente Coevorden om te komen tot een plan voor de toekomst van het buitengebied en een voorstel gedaan voor een bijdrage aan een project van de Natuur- en Milieufederatie voor het geven van advies rond het landschappelijk inpassen van bedrijventerreinen. Tevens is een start gemaakt met de verkenning van projectkansen voor het herstel van de schapendrift bij Havelte en de realisatie van een kloostertuin bij Ruinen.
- Het subteam biodiversiteit heeft in 2023 projecten ontwikkeld gericht op het behoud van zandwegen en het verhogen van biodiversiteitswaarden rondom provinciale sluzen. Daarnaast heeft het subteam advies gegeven aan de provincie Drenthe in werksessies omtrent de Drentse Zonneroute A37 en tevens rondom de opgaven van Basiskwaliteit Natuur. Ook is vormgegeven aan een aantal andere biodiversiteitsprojecten, zoals een vervolg op het project Steenuilen Aa en Hunze, een impuls voor de aanleg van voortplantingswateren voor de knoflookpad en een vervolg op het project heide- en veenvlinders.
- Het subteam landschap heeft samen met het subteam cultuurhistorie in 2023 verder bijgedragen aan het proces om te komen tot een Reestdalvisie. Daarnaast heeft het subteam een

projectvoorstel opgesteld voor het uitvoeren van landschaps- en ervenprojecten in Midlaren en Yde-De Punt. Tevens zijn we door verschillende gemeenten en de provincie benaderd en aan de slag gegaan met voorstellen om bijdragen te leveren aan het monitoren van landschapskwaliteit.

- Het subteam bomen en bodem heeft vervolgstappen gezet met het uitrollen van het concept bokashi. Daarnaast is een start gemaakt met een projectvoorstel voor het boombeheer op landgoed Overcingel van Het Drentse Landschap.

Verankering vrijwilligers- en bewonersnetwerk

Dit betreft de indirecte ondersteuning van het vrijwilligersnetwerk die niet specifiek aan groepen is toe te delen en dus niet in de jaarplannen van de gemeentes is opgenomen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het organiseren van cursussen en vrijwilligersdagen, veiligheid, beleidsontwikkeling en het algemene gereedschapsdepot. Dit onderdeel bevat tevens communicatie en voorlichting (zichtbaarheid van activiteiten en resultaten), activiteiten ten behoeve van werving en binding vrijwilligers en afleggen van verantwoording aan opdrachtgevers over de resultaten.

In de jaarrekening zijn deze opgesplitst in de interne deelbegrotingen Groenadvies, Communicatie en educatie, Geovisia, Vrijwilligerswerk Algemeen, ARBO vrijwilligerswerk, Cursussen/evenementen, Kerndata en Gereedschapsbeheer.

Groenadvies

Het groenadvies is een loket waar bewoners vragen kunnen stellen. Dit onderdeel sluit aan bij de doelstelling van het betrekken van mensen bij hun leefomgeving. De afhandeling van de meeste vragen gebeurt telefonisch.

In 2023 zijn er circa 100 inhoudelijke adviesvragen beantwoord, waarbij soms ook een veldbezoek heeft plaatsgevonden.

Communicatie en educatie

Een groot deel van de communicatie gebeurt vanuit de verschillende projecten, waar de bijhorende kosten ook geboekt. De basistaken betreffen voornamelijk de inzet op algemene zichtbaarheid in nieuwsbrieven, sociale media en website.

Geovisia betreft het bijhouden van een maatwerk GIS pakket waarin gegevens (kerndata) worden opgeslagen van activiteiten en uitgevoerde werkzaamheden. De kerndata (zie onder) worden eveneens gepresenteerd in de publieksversie van het jaarverslag.

Meer in detail zijn de communicatieproducten en resultaten benoemd onder de paragraaf 3.c. Communicatie.

Vrijwilligerswerk Algemeen

Dit betreft afstemming met collega-organisaties en de provinciebrede ondersteuning van het vrijwilligersnetwerk met algemene instructies over ARBO en veiligheid, diverse inhoudelijke cursussen, ladderkeuring, de Vrijwilligersdag, de Boomfeestdag en het beheer van het gereedschapsdepot.

- 18 februari: cursus aanplant en vormsnoei jonge hoogstamfruitbomen met 24 deelnemers.
- 11 maart: cursus snoeien van oude hoogstamfruitbomen/ achterstallig onderhoud met 21 deelnemers.

- 15 maart: provinciale Boomfeestdag in samenwerking met Staatsbosbeheer, met zo'n 60 leerlingen die deelnamen aan een pingoboring.
- 6 mei: vrijwilligersdag met 140 bezoekers (Veenhuizen)
- 10 juni en 5 december: workshop veiligheid en onderhoud in samenwerking met Terra Next met totaal 81 deelnemers.
- 5 augustus: cursus zomersnoei hoogstamfruitbomen met 14 deelnemers.
- 18 augustus: ladderkeuring bij de werkschuur in Anderen, 9 vrijwilligersgroepen kwamen langs voor de keuring.
- 2, 9 en 23 september: cursus maaien met de zeis met totaal 36 deelnemers.
- 16 september: cursus bloemrijke bermen met 16 deelnemers.
- Diverse cursussen werken met de kettingzaag met totaal 36 deelnemers.

Er is veel aandacht besteed aan het op orde brengen van documentatie en handouts rond ARBO en veiligheid voor vrijwilligers. Gezien de uitbreiding van het netwerk van vrijwilligersgroepen en het grote belang van veilig werken blijft het een aandachtspunt dat de huidige budgetten krap zijn. Hier zal in de komende jaren meer budget voor moeten worden toebedeeld.

Natuurwerkdag en Natuurwerkdag Junior

De Natuurwerkdag is het grootste evenement voor groene vrijwilligers. Het is een landelijk evenement in samenwerking met diverse organisaties, waarbij in Drenthe op vele locaties vrijwilligers aan het werk zijn. De provincie financiert de Natuurwerkdag met daarnaast een relatief kleine bijdrage van gemeenten.

De Natuurwerkdag werd in 2023 op vrijdag 3 en zaterdag 4 november georganiseerd. Op vrijdag 3 november vond er voor het derde opeenvolgende jaar een Junior editie plaats voor leerlingen van het basisonderwijs. Onder begeleiding van Landschapsbeheer Drenthe werden door 44 leerlingen van 3 verschillende basisscholen gewerkt aan diverse activiteiten. In totaal deden aan de Natuurwerkdag 1422 vrijwilligers mee, waarvan 1036 volwassenen en 386 kinderen. Alle Drentse deelnemers kregen na afloop een bijvriendelijk boompje, gefinancierd door de Nationale Postcodeloterij vanuit het project Plan Boom.

Bomenwacht

In 2023 zijn 848 bomen gesnoeid en 1.491 bomen VTA gecontroleerd. Het werk is uitgevoerd door het eigen team, aangevuld met deskundige freelancers. Daarnaast heeft de projectleider de opleiding European Tree Manager met goed gevolg afgerond. We hebben de pilot (2019-2025) voor het maken van bokashi in de gemeente Noordenveld ook in 2023 goed vorm kunnen geven. Er is dit jaar weer 1.500 ton blad omgezet naar bokashi, wat de groeiplaatsen van beplanting kan verbeteren.

Soortenbeheer (ontwikkeling en uitvoeren soortenbeschermingsplannen)

Biodiversiteit (soortenbeheer) is een provinciale taak. Het budget in de basistaken wordt gebruikt voor vast terugkerende onderdelen. Voorbeelden daarvan zijn ondersteuning van vrijwilligers en grondeigenaren bij het beheer van oeverwaluwanden, advisering over en levering van Drentse bloemenmengsels en nestkasten, advisering van grondeigenaren over beheer- en inrichtingsmaatregelen ten behoeve van de biodiversiteit. Naast deze vaste onderdelen ontwikkelt LBD vanuit de basistaken jaarlijks projecten die worden gefinancierd uit aanvullende bijdragen.

Onderdelen die vanuit soortenbeheer doorlopend worden uitgewerkt zijn:

- Kapstokplan knoflookpad is een breed biodiversiteitsproject, waar vanuit de stand van de knoflookpad als indicatorsoort wordt gekeken naar de ontwikkeling van een breder leefgebied. We werken aan het informeren over de knoflookpad, het adviseren en ondersteunen van vrijwilligersgroepen die zich bezighouden met het monitoren van de soort en het adviseren over en beheer van de voornaamste locaties waar de soort voorkomt. Ook vervult LBD een expertrol bij de ontwikkeling van projecten in het leefgebied van de knoflookpad, zoals bijvoorbeeld het in 2023 gestarte project Schaangedennen.
- Adviseren en communiceren over biodiversiteit: beantwoorden van vragen van particulieren, aansluiten bij overleggen vanuit expertrol, informeren en communiceren over soortgroepen en biodiversiteit, onder andere door het geven van lezingen, meewerken aan en schrijven van artikelen en het bijdragen aan items op regionale radio en tv (RTV Drenthe: ROEG/Veldwerk).
- Nestkastenuitgifte voor diverse soorten vogels en zoogdieren.
- Afstemming en coördinatie met soort- en werkgroepen: het onderhouden en uitbreiden van contacten met het netwerk van soort- en werkgroepen.
- Coördinatie van zadenbestellingen i.s.m. partners van Drentse zadenmengsels.
- Signalering en advisering over rode lijstsoorten.

Vrijwilligersnetwerk boerenlandvogels

De boerenlandvogels in Drenthe staan onder snel toenemende druk. Door de publieke en politieke aandacht is er de afgelopen jaren een reëler beeld ontstaan van de voor Drenthe belangrijke weidevogels. LBD stemt deze taak af met de AND, die de regierol heeft bij het uitvoeren van maatregelen ten behoeve van de boerenlandvogels in de ANLb-gebieden.

Het team is uitgebreid en in 2023 hebben we kennis gemaakt met alle vrijwilligers binnen de provinciegrenzen. We voeren veldbezoeken uit en faciliteren vrijwilligersgroepen die hulp nodig hadden.

Samen met Kenniscentrum Akkervogels hebben we een experiment uitgevoerd op boerenland om jonge wulpen en ook andere boerenlandvogels te helpen. Een aantal boeren hebben tijdens de eerste maaibeurt stroken gras laten staan langs sloten en greppels. Deze maatregel geeft dekking voor jonge vogels op deze percelen.

Daarnaast is er in 2023 een plan gemaakt, in overleg met alle belanghebbenden binnen het ERM beraad, voor de aanschaf van een tweede drone. Deze gaat helpen bij de monitoring van weidevogels in de provincie.

b. Overige projecten

Naast de basistaken ontwikkelt LBD samen met de provincie en gemeentes overige projecten of krijgt incidentele opdrachten die bijdragen aan onze doelstelling. De projecten en opdrachten hebben een op uitvoering gerichte insteek waarbij, indien van toepassing, zoveel mogelijk bewoners/vrijwilligers worden betrokken.

Binnen LBD worden verschillende thema's onderscheiden van waaruit projecten worden ontwikkeld en uitgevoerd. Deze thema's zijn mede gebaseerd op de kansen zoals benoemd in het meerjarenbeleidsplan 2020-2024. De volgende thema's worden op dit moment onderscheiden:

- bomen en bodem
- aardkunde, erfgoed en cultuurhistorie
- landschap
- biodiversiteit
- natuurinclusieve landbouw

Per thema volgt wordt hieronder een korte toelichting van een aantal projecten.

Thema bodem en bomen

Parels van Assen

De Parels van Assen zijn de monumentale bomen in de stad. Eén keer in de vier tot zes jaar evalueert de gemeente Assen de lijst met gemeentelijk monumentale bomen. LBD heeft van de gemeente de opdracht gekregen om nieuwe aanmeldingen voor een gemeentelijk monumentale boom te bezoeken, de bomen op te nemen in het boombeheersysteem van de Bomenwacht en de boomeigenaar een voorstel te doen voor het achterstallige en reguliere onderhoud. Momenteel zijn er 24 boomeigenaren lid van de Bomenwacht en deze hebben in totaal 42 bomen in hun bezit.

Kleine boomprojecten

In 2023 hebben we aanmerkelijk minder offerteaanvragen gehad dan in 2022. Wel viel op dat er in de laatste twee maanden van het jaar veel aanvragen binnenkwamen voor het advies en snoeien van particuliere bomen. Hierbij hebben we ook een mooie opdracht gehad om 25 bomen van Woonconcept in Tuk (Steenwijk) te inventariseren en op te nemen in het boombeheersysteem van de Bomenwacht. We hebben van de bomen de onderhoudstoestand en gevaren in beeld gebracht. Op basis van de inventarisatie is beheeradvies gegeven en is er een offerte uitgebracht voor de uitvoer van het advies.

Thema aardkunde en cultuurhistorie

Aardkundige en cultuurhistorische waarden vormen samen met ecologische waarden ons landschap. In al onze projecten proberen we rekening te houden met de samenhang tussen deze waarden. Vanuit aardkunde en cultuurhistorie werken we daarnaast op grote en kleine schaal aan een verscheidenheid van onderwerpen en kennisdeling. Hieronder een overzicht van de projecten waar we ons in 2023 vanuit aardkunde en cultuurhistorie voor in hebben gezet.

Advisering aardkundige waarden

Advies over aardkundige waarden heeft vooral plaatsgevonden aan de provincie, afdeling Bodem, Water en Milieu, en dan specifiek aan het team Bodem. Dit ging onder andere over:

- verzoek beoordeling RAAP rapport Vledder Aa
- advies impact aardkundig erfgoed bij ontwikkelingen Beilerstroom
- aanvulling informatie rapport Reestdal (aardkundig monument)
- maken overzicht aardkundige activiteiten
- advies aardkundige waarden enkele laagtes Mantingerzand i.v.m. herinrichting
- bijeenkomsten Zuidelijke Hondsrug, leveren aardkundige input; voorbereiding en 2 bijeenkomsten
- Geopark de Hondsrug

- Bronnermaden inrichtingsadvies
- advies m.b.t. ophogen essen Zeegse

Aardkundig advies overig onder andere:

- bewonersgroep Spijkerboor
- gemeente Emmen i.v.m. bedrijventerrein Oranjedorp
- Natuur- en Milieufederatie i.v.m. aardkundige waarden en bedrijventerreinen
- Het Drentse Landschap: aardkundig advies inrichting mogelijke pingoruïne
- bosgroep i.v.m. situatie landgoed in Eelde

Aardkundige gebiedsbeschrijvingen RCE

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) werkt aan een landelijke website rond aardkundig erfgoed. In opdracht van hen zijn er 20 aardkundig waardevolle gebieden in Drenthe beschreven. Voorafgaand hieraan is een excursie verzorgd voor twee medewerkers van de dienst langs een aantal aardkundige waardevolle landschappen.

Pingo onderzoek

Het Pingo Programma is na 7 jaar afgerond. De eindrapportage van fase 3 is klaar, de website is bijgewerkt. We hebben in deze fase met name onderzoek gedaan in onder andere gebieden gebied rond Broekhuizen - Koekange en Alteveer - Hollandsche Veld. In Koekange- Broekhuizen bleken alleen uitblazingskommen aanwezig. In Alteveer – Hollandsche Veld komen wel pingoruïnes voor. In totaal hebben in deze gebieden 28 vrijwilligers meegeholpen met het onderzoek en zijn er 6 mensen betrokken geweest bij het steken van de kern en het meten van de diepte van het Berghuizermeer.

Daarnaast zijn in opdracht van Staatsbosbeheer drie locaties onderzocht. In totaal hebben hier 13 vrijwilligers geholpen en één van de locaties was ook de locatie voor de Boomfeestdag. Ruim 60 kinderen hebben geholpen bij het grondboren.

Lezingen en excursies

- Excursie voor de afdeling Bodem van TAUW, Assen, i.v.m. 25 jarig jubileum van een medewerker.
- 4 lezingen voor diverse groepen; één over pingoruïnes voor de bewoners van Taarlo, één voor *Into Nature* over het Drouwenerzand, specifiek over het microleven in en op de bodem en hoe dat een rol speelt bij het vastleggen van het zand. Twee over Aardkundige waarden in Ruinen en in Oosteinde i.h.k.v. het Impuls project ZW Drenthe.
- Lezing voor LandschappenNL
- Lezing voor de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Leergang autochtone bomen en struiken

Wilde bomen en struiken die al vele duizenden jaren op dezelfde plaats groeien, behoren tot onze autochtone flora. Deze soorten hebben zich aangepast aan de lokale omstandigheden, zijn minder vatbaar voor ziektes en beter bestand tegen klimaatverandering. In Drenthe komen relatief veel autochtone soorten voor en deze provincie is dan ook belangrijk voor het behoud van een aantal zeldzame en kwetsbare soorten. Om dit groene erfgoed te behouden is Landschapsbeheer Drenthe in 2023 gestart met de leergang Autochtone bomen en struiken in Drenthe. In vier lesdagen en met

veel vrijwillige tijdsinvestering hebben de 15 deelnemers geleerd om Drentse soorten te herkennen en in kaart te brengen. In 2024 gaat de leergang voor de tweede keer van start.

Het delen van kennis over wilde bomen en struiken met een groter publiek vinden we belangrijk. Daarom hebben we in april 2023 een goedbezocht symposium over autochtone bomen en struiken georganiseerd en zijn er in 2023 verschillende nieuwsartikelen en -video's op RTV Drenthe gepubliceerd. Ook is Landschapsbeheer Drenthe ambassadeur van de attentielijst voor bedreigde wilde bomen en struiken in Drenthe. De lijst is door de (RCE) samengesteld en gepubliceerd. Het doel is om van elke soort op de lijst een levensvatbare provinciale populatie te behouden.

Onderzoek en herstel Joodse begraafplaats Veenhuizen

Op de grens van het beekdal van de Slokkert en het kolonielandschap ligt de Joodse begraafplaats van Veenhuizen. Veenhuizen heeft een uitzonderlijke geschiedenis, een karakteristieke ruimtelijke structuur en is sinds 2021 aangewezen als Unesco Werelderfgoed. Over de Joodse begraafplaats is nog maar weinig bekend. Daarom heeft Landschapsbeheer Drenthe in 2023 cultuurhistorisch onderzoek uitgevoerd, dat als basis dient voor het herstel van de begraafplaats. Op de begraafplaats hebben we grondradaronderzoek uit laten voeren en we hebben onderzoek gedaan in het Drents Archief om erachter te komen hoeveel mensen hier hun laatste rustplaats hebben gevonden. Ook weten we uit analyse van historische kaarten en joodse gebruiken meer over hoe de begraafplaats er uit heeft gezien. In 2024 starten we met de uitvoer van herstelwerkzaamheden.

Herstel Uffelter Boervaartje

In 2023 is het herstel van het Uffelter Boervaartje afgerond. Dit project is een initiatief van dorpsinwoners van Uffelte, grondeigenaren en de gemeente Westerveld. Het Uffelter Boervaartje is een historische watergang ten noorden van Uffelte. De vaart is in 1787 gegraven tussen de Drentse Hoofdvaart en het Uffelterveen om turf te vervoeren. In het project zijn samen met vrijwilligers drie wandelroutes van verschillende lengtes gerealiseerd. Langs de route zijn zeven informatiepanelen en 15 bordjes met een QR-code geplaatst. Wandelaars kunnen hier meer informatie vinden over de geschiedenis en ontwikkeling van het gebied, en over karakteristieke landschapselementen. De content van de informatieborden is door Landschapsbeheer Drenthe in samenwerking met vrijwilligers gemaakt. Ook is het profiel van het vaartje op een aantal plekken hersteld en zijn bomen verwijderd. Hierdoor is het vaartje weer zichtbaarder in het landschap geworden.

Tegengaan verdroging

Landschapsbeheer Drenthe werkt aan het beheer en behoud van kleine natuurterreintjes, veelal in opdracht van particuliere eigenaren. Veel van deze terreintjes bestaan uit natte heideterreinen of veentjes. De droge 2018, 2019 en 2020 hebben ervoor gezorgd dat veel van de terreintjes verbossen en/of vergrassen. Dit proces wordt versterkt door andere factoren, zoals snelle afvoer van regenwater door sloten en het lagere grondwaterpeil. Hierdoor is de natuurkwaliteit van deze kwetsbare terreinen achteruit gegaan. Het reguliere jaarlijkse beheer gaat slechts gedeeltelijk de negatieve invloeden van de verdroging tegen.

Met het project 'Tegengaan verdroging kleine natuurterreintjes' hebben we in 2022 en 2023 extra kunnen investeren in het beperken van een aantal oorzaken van verdroging (opslag, greppels, waterpeil), zodat het reguliere beheer van de terreinen op een duurzame manier voortgezet kan

worden. Verspreid over de provincie zijn op 29 locaties maatregelen uitgevoerd. Bij elke locatie is door middel van bureau- en veldonderzoek bekeken welk type terrein het betreft, wat de bodemkundige en aardkundige situatie is en of er keileem in de ondergrond aanwezig is. Deze gegevens zijn gebruikt om tot een plan van aanpak per terrein te komen. De laatste maatregelen in dit project zijn eind 2023 genomen.

Vergroten zichtbaarheid en vindbaarheid aardkunde en cultuurhistorie

In 2023 hebben we ingezet op het vergroten van de zichtbaarheid en vindbaarheid van aardkundige en cultuurhistorische projecten op de website van LBD. Hiermee tonen we de breedte van de organisatie, die kennis en ervaring op veel thema's in huis heeft. Binnen het thema aardkunde en cultuurhistorie is een aantal projecten geselecteerd die een eigen pagina op de website hebben gekregen. Het gaat bijvoorbeeld om aardkundige waarden, historische begraafplaatsen en groen erfgoed.

Extern netwerk

Vanuit het thema aardkunde en cultuurhistorie neemt Landschapsbeheer Drenthe deel aan de Werkgroep Aardkundige Waarden van Provincie Drenthe, maakt onderdeel uit van het consortium Noordergraf, neemt deel aan het Platform Funerair Erfgoed van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en is lid van de werkgroep Harry de Vroome.

Thema landschap

Op grote en kleinere schaal werkt LBD aan het behoud en het versterken van het agrarische cultuurlandschap van Drenthe. De projecten zijn gericht op het (her)aanleggen en herstellen van landschapselementen als houtwallen en -singels, bomenrijen, kleine bospercelen, vrijstaande bomen, poelen en hagen en het omvormen en (her)inrichten van erven naar een meer karakteristiek Drents erf. In 2023 is hieraan in verschillende projecten gewerkt. Hieronder worden enkele projecten nader toegelicht.

Boerenervenproject Valthe fase 2

In 2023 is het grootste deel van het boerenervenproject Valthe fase 2 uitgevoerd. Met vijftien eigenaren in en rond Oud Valthe en langs de toevoerwegen zijn inrichtingsplannen opgesteld en in twee seizoenen is het grootste deel van de werkzaamheden uitgevoerd. Er is veel plantgoed geleverd en het meeste hiervan door de deelnemers zelf geplant. Ook is met ondersteuning van een groenbedrijf specialistisch en ondersteunend werk uitgevoerd. In totaal zijn 33 fruitbomen geplant in vier boomgaarden, zijn grote hoeveelheden coniferen en andere niet passende beplantingen verwijderd, is 500 meter meidoornhaag geplant, 30 vrijstaande bomen en 50 struiken geplant, enkele kleine bospercelen ontdaan van Amerikaanse vogelkers en is bloemrijk grasland ingezaaid.

POP3 Investerings Landschapselementen 2022-2024

Dit project heeft als doel aanleg en herstel van verdwenen of bijna verdwenen opgaande landschapselementen en poelen. Daarnaast is herstel en herinrichting van boerenerven een belangrijk onderdeel. Het project bestaat voor een deel uit faciliteren van losse deelnemers verspreid over Drenthe en enkele gebieden waar gebiedsgericht landschapsherstel plaatsvindt. In 2023 zijn ongeveer 60 grondeigenaren bezocht en het grootste deel hiervan heeft plantgoed ontvangen en dit aangeplant. Veel deelnemers hebben met ondersteuning van een groenbedrijf niet streekeigen

beplantingen verwijderd en afgevoerd, singels gedund en exoten bestreden. Voor in totaal 90 grondeigenaren zijn in dit project mogelijkheden, waarvan 30 deelnemers gebiedsgericht. In 2023 is in het gebied Koekange-Koekangerveld gericht geworven. Hier hebben zich zo'n twintig deelnemers gemeld die werkzaamheden hebben uitgevoerd. In 2024 starten we in het gebied Oosteinde en omgeving.

Landschapsprojecten in aanvraag

In 2023 zijn uit verschillende dorpen verzoeken binnengekomen voor landschaps- en/of boerenervenprojecten. Voor drie projecten zijn inmiddels middelen gevonden. In 2024 start een boerenervenproject in Midlaren en landschapsprojecten in Yde-De Punt en in de Broekstreek (Mantinge-Balinge-Garminge). Voor andere dorpen, waaronder Wijster en Loon, wordt nog financiering gezocht.

Stimuleringsregeling Landschap en Biodiversiteit

Dit is een regeling voor het maken van een inrichtings- en herstelplan voor boerenerven en landschap als onderdeel van Streekbeheer. Voor deelnemers is plantgoed beschikbaar dat zij zelf planten op basis van een inrichtingsplan. Buiten het erf is er de mogelijkheid voor ondersteuning door een vrijwillige landschapsbrigade of een groenbedrijf bij het onderhoud en op het erf door een vrijwillige fruitboombrigade. De regeling bevordert ook groepsvorming en samenwerking door de deelnemers. In de gemeente Meppel zijn op deze wijze al verschillende actieve bewonersgroepen ontstaan.

Monitoringssysteem landschapskwaliteit

In 2022 is gestart met de ontwikkeling van het monitoringssysteem Landschapskwaliteit, voor het meten van de kwaliteit van houtwallen, singels en poelen. Dit heeft in het kader van BBND-projecten geleid tot meerdere monitoringsrondes, onder andere in Roderwolde-Leutingewolde. Dit monitoringssysteem is daarnaast voor gemeenten bruikbaar in het kader van de Basiskwaliteit Natuur. In verschillende gemeenten starten we in 2024 met monitoring van landschapskwaliteit en geven we advies over het uit te voeren beheer in de komende tien jaar.

Landschapsherstel Eelde-Paterswolde fase 2

Het landschap ten zuiden en westen van het dorp Eelde kenmerkt zich nog steeds als een kleinschalig agrarisch landschap met een structuur van singels, houtwallen, sloten, vennen en graslanden. Helaas zijn er de afgelopen decennia ook de nodige landschapselementen verdwenen en is er sprake van achterstallig onderhoud. Dit project richt zich op landschapsherstel. Waar mogelijk zijn kleine landschapselementen, zoals houtwallen/singels, hagen, fruitbomen en erfbeplanting, teruggebracht of aangelegd. In dit project hebben 23 erfeigenaren circa 4100 bomen en struiken aangeplant. Ook zijn in 2023 nestpalen voor scholeksters geplaatst in het gebied en een zwaluwtil als veilig onderkomen voor de huiszwaluw. Daarnaast heeft Landschapsbeheer Drenthe een meerjarig beheer- en onderhoudsplan opgesteld voor de vrijwillige landschapsbrigade die in het gebied het beheer van houtwallen en -singels uitvoert.

BBND-projecten

Binnen de BBND-projecten vindt ook herstel en aanleg plaats van landschapselementen en Drentse boerenerven. In een van de projecten zit ook een boerenervenproject, namelijk in en om het dorp Langelo. Zie hiervoor onder het Thema natuur inclusieve landbouw.

Thema biodiversiteit

Naast de algemene basistaak soortenbeheer voert LBD jaarlijks projecten uit gericht op de bescherming van de biodiversiteit. Vaak zijn het projecten voor de bescherming van een specifieke plant- of diersoort.

Drentse Paosbloem

Sinds 2018 geeft LBD uitvoering aan een project dat zich richt op de bescherming van de wilde narcis. Het doel is om de genetische variatie te verhogen, waardoor in een kweekprogramma opgekweekte exemplaren van de wilde narcis op passende locaties uitgezet kunnen worden om bestaande populaties te versterken en corridors aan te kunnen leggen waarbinnen natuurlijke bestuiving plaats kan vinden. Om tot dit doel te kunnen komen, zijn een aantal stappen gezet in de afgelopen jaren.

In 2021 is vanuit het project een herkenningskaart ontwikkeld en een online informatiebijeenkomst georganiseerd. Tevens is verkend op welke wijze genetisch onderzoek bij kan dragen aan de bescherming en vermeerdering van de Drentse Paosbloem. In 2022 is er verkend welke samenwerkingen er mogelijk waren op het gebied van het uitvoeren van het genetisch onderzoek en is het projectplan geschreven voor het doen van genetisch onderzoek. In 2023 is in samenwerking met Wageningen University&Research de eerste fase van het genetisch onderzoek uitgevoerd. Er is een methodiek ontwikkeld voor het in kaart brengen van het genoom van de wilde narcis. In 2024 de komende jaren zal er een vervolg worden gegeven aan het verder uitwerken van het genetisch onderzoek. Tevens zal er een start worden gemaakt met het opzetten van een kweektraject van de wilde narcis.

Natuurerf

Ook het project natuurerf is een project wat met enige regelmaat terugkeert. In 2023 is gewerkt aan het natuurlijker inrichten van 36 erven gelegen in het buitengebied van Drenthe. Hierbij krijgen deelnemende erfeigenaren verspreid over Drenthe advies over het natuurlijk(er) inrichten van hun erf, passend bij de cultuurhistorie en de bodem specifieke kenmerken. Tevens krijgen zij een werkplan en materiaal (beplanting, zaadmengsels en nestkasten) ter beschikking gesteld, waarmee erfeigenaren in staat worden gesteld om vervolgens zelf maatregelen te treffen ter bevordering van de biodiversiteit op hun terrein. Plantmateriaal is hierbij altijd inheems.

Steenuil en Hunze

Dit project is een project in navolging van het natuurerf project, met de focus op de steenuil. In 2023 is in de gemeente Aa en Hunze een vervolg gegeven aan het project dat in 2018 is opgestart nadat de gemeente de steenuil als icoonsoort in de gemeente had aangemerkt. Dit project heeft sindsdien jaarlijks een voortzetting gekregen die in 2023 zou eindigen.

In 2023 zijn 12 erven bezocht en is er in lijn met het project natuurerf een advies en werkplan opgesteld. Ook is er een enorm succesvolle informatieavond geweest waarbij de wethouder was

uitgenodigd en er meer dan 100 bezoekers aanwezig waren. Dit heeft de gemeente doen besluiten het project nogmaals voort te zetten in 2024-2025. In 2024 zullen 22 erven worden bezocht.

Bijles

Het project Bijles wordt doorlopend uitgevoerd, in samenwerking met IVN Regio Noord. Het educatieve onderdeel wordt verzorgd door IVN en het uitvoerende deel door Landschapsbeheer Drenthe. In dit project worden scholen benaderd om mee te doen aan het project, waarbij docenten worden voorzien van kennis en lesmateriaal over wilde bijen. Kinderen worden aan de hand van opdrachten bewust gemaakt van de rol die wilde bijen spelen tijdens de bestuiving, de levenswijze van enkele groepen bijen, en de verschillende eisen die wilde bijen stellen aan hun woonomgeving. Vervolgens ondersteunt LBD het daadwerkelijk vergroenen en bij-vriendelijker maken van de schoolomgeving. Ook in dit project wordt plantmateriaal geleverd, inheems en aansluitend bij bodem specifieke kenmerken.

In 2023 hebben in de gemeentes Meppel en Noordenveld in totaal 8 scholen deelgenomen aan het uitvoeringsonderdeel.

Impuls Kleine Natuurterreinen

Kleine natuurterreinen die in beheer zijn bij Landschapsbeheer Drenthe bestaan uit verschillende natuurdoeltypen. Het gaat hierbij om droge heide, natte heide, (hei)schraal grasland, zandverstuivingen, jeneverbesstruwelen, veentjes, zwakgebufferde vennen of combinaties daarvan. De grootte van de terreinen is vaak beperkt. Hierdoor zijn maatregelen als begrazing praktisch moeilijk te realiseren of ongewenst in verband met kwetsbare en bijzondere vegetaties. In dit project, dat doorlopend wordt uitgevoerd, is het hoofddoel het behoud en versterken van de actuele natuurwaarden van kleine natuurterreinen. Het gaat hierbij om specifieke maatregelen, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van bijzondere vegetaties en leefomstandigheden van rode lijstsoorten, icon- en aandachtsoorten. Een afgeleide doelstelling is de uitgangspositie voor goed regulier vervolgbeheer te verbeteren.

In de tweede helft van 2023 zijn beheermaatregelen genomen in een zestal terreinen.

Heide- en veenvlinders

Tot en met 2017 heeft Landschapsbeheer Drenthe in opdracht van de provincie Drenthe verschillende heide- en veenvlinderprojecten uitgevoerd in samenwerking met terreinbeherende organisaties (TBO's), particuliere terreineigenaren en vrijwilligersgroepen.

In 2020 heeft Landschapsbeheer Drenthe met een aantal TBO's in Drenthe contact opgenomen en geïnventariseerd in welke mate zij behoefte hebben aan provinciale gecoördineerde samenwerking en kennisuitwisseling voor de bescherming van heide- en veenvlinders. De beheerders hebben aangegeven hier zeker behoefte aan te hebben en ook de noodzaak te zien voor hervatting van provinciale samenwerking om bescherming van heide- en veenvlinders te waarborgen. Na een aantal jaren stil te hebben gelegen, heeft Landschapsbeheer Drenthe het project in 2021 daarom opnieuw opgepakt in overleg met de provincie Drenthe. De bedoeling is dit project de komende jaren doorlopend uit te blijven voeren.

Het doel van het project heide- en veenvlinders 2023 was het in gezamenlijkheid met partners zorgdragen voor actieve bescherming van heide en veenvlinders in de provincie door:

- het stimuleren en coördineren van kennisuitwisseling en samenwerking tussen TBO's, particuliere grondeigenaren, vrijwilligersgroepen en overheden;
- het in beeld brengen en presenteren van de populatietrend van heide-en veenvlinders om (negatieve) populatietrends tijdig te signaleren;
- het adviseren en informeren over en uitvoeren van kleinschalige herstelmaatregelen;
- het signaleren en adviseren van kansen voor grootschaliger biotoopherstel.
- het ontwerpen van de eerste drie beheerwijzers voor gebruik in het veld door vrijwilligers van onder andere TBO's.

Kerkuilen Peize Zuid

De gemeente Noordenveld wil in Peize-Zuid een aantal kleinschalige agrarische percelen ontwikkelen tot woonwijk. Er is een mitigatieplicht om de oppervlakte verloren foerageergebied te compenseren door een ander gebied met een vergelijkbare grootte en kwaliteit. Dit gebied is hoofdzakelijk in eigendom van particulieren en agrariërs, uitgezonderd bermen (gemeenten) en schouwsloten (waterschap).

De gemeente heeft LBD opdracht gegeven om in overleg te gaan met de particulieren en pachters om geschikte maatregelen te kunnen uitvoeren. Hiertoe zijn de maatregelen beschreven in een erfplan. Naast de beschrijving van de inrichtingsmaatregelen zijn ook de beheermaatregelen beschreven. Ter realisatie hiervan zijn de eigenaar materialen aangeboden (plantmateriaal, zaadmengsels e.d.) De eigenaar was zelf verantwoordelijk voor de aanleg/realisatie.

Daarnaast heeft LBD een advies opgesteld voor de gemeente Noordenveld, Waterschap Noorderzijlvest en de provincie Drenthe van maatregelen die genomen kunnen worden langs schouwpaden en in bermen. In 2023 is de laatste hand gelegd aan dit advies en is dit in het veld besproken met de betrokken (beleids)medewerkers van de gemeente.

Plan Oosterduinen

Ten behoeve van het transformatieproces van de Oosterduinen (een bosgebied nabij Norg waar 429 recreatiewoningen te vinden zijn) is in opdracht van de gemeente Noordenveld een adviesrapport opgesteld m.b.t. hoe om te gaan met de natuurwaarden van dit gebied wanneer permanente bewoning mogelijk gemaakt wordt. De NNN status in combinatie met het grote aantal belanghebbenden (woningeigenaren) maakt dit een complexe opdracht.

Dit advies is tot stand gekomen op basis van ecologisch en landschappelijk onderzoek in het gebied. Tevens heeft overleg plaatsgevonden met diverse betrokken partijen zoals de gemeente Noordenveld, het bestuur van de Vereniging van Huiseigenaren Oosterduinen (VvWO), de Provincie Drenthe en de Taskforce Vitale Vakantieparken. In 2023 hebben de afrondende gesprekken plaatsgevonden met de gemeente.

Knollathyrus

De knollathyrus is een zeer zeldzame plant die in Drenthe op nog maar op een paar locaties voorkomt. Veelal gaat het dan om kleine en geïsoleerde populaties. Om te voorkomen dat de soort helemaal verdwijnt is er in 2016 begonnen met het herstelplan voor de Knollathyrus (opgesteld door Science4Nature). Dit plan is en wordt sindsdien doorlopend uitgevoerd. Er is gestart met het verzamelen en opkweken van genetisch materiaal van de verschillende locaties. Vervolgens zal de

genetische diversiteit worden vergroot en uiteindelijk kan er dan begonnen worden met het versterken van de bestaande locaties en het uitbreiden naar nieuwe plaatsen.

Berm Scouts

Sinds 2017 wordt in Drenthe op initiatief van de provincie door een scala aan partners (o.a. gemeenten, waterschappen, particuliere bermeigenaren en ondersteunende groene maatschappelijke organisaties en verenigingen) vanuit het 'Bermberaad' gewerkt aan het (stimuleren van) ecologisch beheer van bermen, taluds en overhoeken. Aanleiding voor deze aandacht is de door de Vlinderwerkgroep Drenthe vastgestelde achteruitgang van boerenland-vlinders in Drenthe. Het uiteindelijke doel is om gezamenlijk te komen tot behoud en verbetering van de ecologische waarden van Drentse bermen, taluds en overhoeken.

In 2021 is in opdracht van de provincie Drenthe gestart met het project Berm Scouts. Het doel van dit project was om vrijwilligers die in Drenthe aan de slag zijn of gaan met ecologisch bermbeheer van kennis te voorzien over bermalen en ondersteuning te bieden bij het meten van de effecten van het (maai)beheer op de plantengroei. Landschapsbeheer Drenthe, FLORON en de Natuur en Milieufederatie Drenthe hebben, samen met de Werkgroep Florakaractering Drenthe en de Vlinderwerkgroep Drenthe, uitvoering gegeven aan het project.

Begin 2022 is een enquête gehouden onder zowel vrijwilligers als gemeenten. Op basis van de uitkomsten van de enquêtes heeft de provincie besloten om in 2023 en 2024 een vervolg te geven aan het project Berm Scouts. Daarbij wordt door FLORON en LBD gewerkt langs twee sporen:
Spoor 1: Het ondersteunen van gemeenten bij het opzetten van een professionele monitoring in samenwerking met vrijwilligers/berminiatieven met als doel de kansen voor ecologisch bermbeheer in beeld brengen, houden en benutten.
Spoor 2: Het trainen van vrijwilligers in het zelfstandig (en veilig) monitoren van de bermvegetatie. Dit is een vervolg op het in 2021 uitgevoerde project dat inmiddels is gestart en afgerond.

Spoor 1 en 2 zijn gestart in 2023 in acht gemeentes met de invulling van de begeleidingstrajecten en uitwerking van de wensen van de verschillende gemeentes. In 2024 zal de praktische uitvoering plaatsvinden.

BBND Ees Weerdinge: Knoflookpad

In het kader van Boer Burger Natuur Drenthe (BBND) is het project BBND Ees Weerdinge uitgewerkt. In dit meerjarige project met een officiële start halverwege 2023 worden experimenten uitgevoerd waarbij ingezet wordt op het zetten van concrete stappen naar natuurinclusieve landbouw door akkerbouwers en gemengde bedrijven uit de regio. Hierbij wordt gewerkt aan het testen van maatregelen die bijdragen aan bedrijfsmanagementaanpassingen en niet-productieve investeringen op het gebied van biodiversiteit en landschap.

De experimenten die worden uitgevoerd stellen de deelnemende boeren in staat om zelf ervaring op te doen met vormen van landbouw die bevorderlijk zijn voor de biodiversiteit die ze anders niet zouden testen (door bijvoorbeeld hoge kosten of risico's van misoogst).

Deze ervaringen zullen breed worden gedeeld in studieclubverband. Het is de bedoeling dat de resultaten concreet en tastbaar zijn voor de deelnemers. Ook is overdraagbaarheid hierbij van belang én economische rendabiliteit. Dit project stelt deelnemers in staat om samen op een positieve manier een bijdrage te leveren aan een gezonde leefomgeving zonder dat hier voor hen grote risico's aan kleven. Op deze manier worden de stikstofgelden 'landbouw gerelateerde maatregelen' ingezet om processen in gang te zetten die anders geen kans hadden gekregen.

Het doel van dit project is om te onderzoeken hoe er bij het gebruik van akkers tot een balans kan worden gekomen, tussen het grondgebruik en het behoud en bescherming van natuur- en landschappelijke waarden. Om tot het leveren van een bijdrage aan herstel en verbetering van de biodiversiteit en landschapskwaliteit te kunnen komen omvat het plan een combinatie van innovatief wetenschappelijk onderzoek naar de knoflookpad gekoppeld aan praktisch toepasbare maatregelen voor agrariërs. Deze maatregelen bestrijken een breed handelingsperspectief ten aanzien van natuurinclusieve akkerbouw. Centraal daarin staat dat de agrarische bedrijfsvoering rendabel dient te blijven, maar akkers ook als kwalitatief goed leefgebied dienen te fungeren voor de knoflookpad en andere flora en fauna. Zonder deze balans zal geen duurzame situatie ontstaan. Gedurende het project worden bewoners uit het gebied actief betrokken en zullen ook andere gebiedsactoren (o.a. waterschap, gemeenten en SBB) worden aangesloten.

In 2023 is de aanvraag van het project uitgewerkt en gepitched en is er een nadere uitwerking van de begroting geweest. De beschikking is halverwege 2023 tot stand gekomen waarbij de eerste processen zijn opgestart voor uitvoering in het najaar van 2023. Eind december is een tussenrapportage aangeleverd op basis waarvan in januari 2024 een go/no go voor het vervolg gemaakt kon worden.

Thema natuurinclusieve landbouw

In 2023 is binnen de Boer Burger Natuur Drenthe (BBND) projecten in Roden, Norg en de Broekstreek de aanplant van elementen gerealiseerd en uitgevoerd. Deze maatregelen zijn uitgevoerd om de biodiversiteit in het agrarisch cultuurlandschap te vergroten.

In de Broekstreek zijn er met 10 akkerbouwers zaaïexperimenten uitgevoerd, waarbij vrij van insecticide werd geteeld en waar bloemenranden in de spuitsporten nuttige insecten moesten lokken om gewassen vrij te houden van ziekmakende insecten. Door rijen verder uit elkaar te zaaien ontstond er ook meer ruimte voor akkervogels in de gewassen.

Dit alles werd gemonitord (insecten en akkervogels) door Kenniscentrum Akkervogels, HLB uit Wijster en de Wageningen Universiteit. De resultaten zijn gepresenteerd aan alle deelnemers in de Broekstreek.

In 2023 is het monitoringsproject binnen onze BBND projecten opgezet en uitgevoerd. Landschapselementen zijn op kwaliteit beoordeeld en vervolgens heeft er een soorteninventarisatie plaats gevonden in het voorjaar van 2023. De uitkomsten zijn gedeeld met de opdrachtgever Provincie Drenthe.

We spreken met boeren in de hele provincie maatregelen af die de boerenlandvogels ten goede komen. Denk hierbij aan het aanleggen plas-dras, uitgesteld maaien, extensieve beweiding en het

uitstellen van bewerkingen op akkers. Vanuit POP3 subsidie en de flexibele maatregelen wordt dit financieel gedekt.

Binnen het project duurzaam boeren Drenthe leggen we landschapselementen aan op boerenerven en waar mogelijk op de percelen buiten het erf. Dit wordt mede mogelijk gemaakt door Trees for All.

Binnen de BBND projecten voeren we een nulmeting uit van de kwaliteit van de landschapselementen in de gebieden. Ook voeren we een soorteninventarisatie uit. De gegevens worden gedeeld en geanalyseerd door ecologen van de provincie.

Samen met Kenniscentrum Akkervogels ontwikkelen we experimenten in het agrarisch cultuurlandschap om de kuikenoverleving van jonge wulpen en ander boerenlandvogels te vergroten. We maken afspraken met boeren om stroken gras langs sloten en greppels te laten staan. Hierdoor ontstaat variatie in het gewas en schuilmogelijkheden voor kuikens.

c. Resultaten (kerndata)

De resultaten bestaan uit aantallen groepen vrijwilligers, gewerkte uren en uitgevoerde activiteiten door vrijwilligers en door professionals. Deze gegevens worden verzameld volgens een landelijk in het samenwerkingsverband LandschappenNL afgesproken methodiek³.

Het aantal gewerkte uren is een onderbouwde schatting. Aan de groepscoördinatoren wordt gevraagd hoe vaak de groep actief is geweest, hoe lang een gemiddelde werkdag duurt en hoeveel deelnemers gemiddeld aan de werkdagen hebben deelgenomen. De nauwkeurigheid verschilt uiteraard. Het beeld is wel dat de nauwkeurigheid de afgelopen jaren toeneemt, omdat mensen inmiddels gewend zijn aan de jaarlijks terugkerende informatievraag en in toenemende mate gegevens worden bijgehouden.

Voor de overige gegevens wordt gebruik gemaakt van een GIS systeem waarin uitvoergegevens worden opgeslagen, waardoor deze een goede betrouwbaarheid hebben.

³ NB: Op basis van landelijke inzichten is de wijze van rubriceren vanaf 2019 enigszins aangepast.

Totaal aantal vrijwilligers											
Type groep	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Basisschoolleerlingen	838	1495	1263	994	1485	1214	945	765	934	1.021	691
Middelbare scholieren	984	873	798	1344	1305	1188	471	118	383	377	278
Natuurwerkdag	1229	1208	1325	1385	1481	1642	1.545		1.341	1.537	1.466
Soortenbeheervrijwilligers	496	518	393	460	437	399	601	596	636	607	512
Landschapsonderhoudvrijwilligers	518	868	1418	1996	2384	2180	2.371	1.980	2.030	2.674	2.822
Overige vrijwilligers	10	10	10	31	32	7		176	408	553	660
Totaal	4075	4972	5207	6210	7124	6630	5.933	3.635	5.732	6.769	6.429
Totaal excl. Natuurwerkdag	2846	3764	3882	4825	5643	4988	4.388	3.635	4.391	5.232	4.963

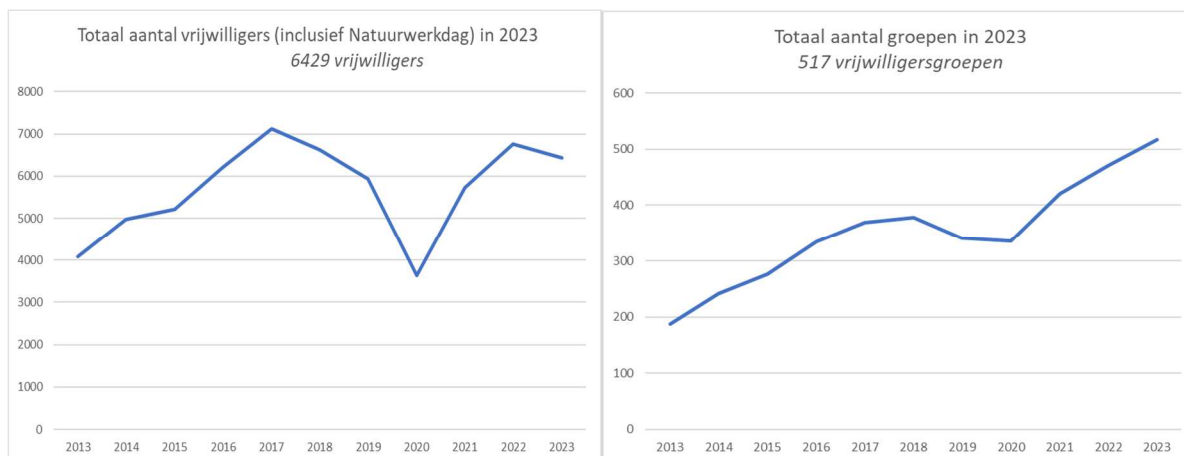
Totaal aantal groepen											
Type groep	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Basisschoolleerlingen	20	27	30	32	33	36	33	31	27	26	26
Middelbare scholieren	18	24	11	18	17	11	10	8	8	8	4
Natuurwerkdag	35	44	47	54	59	79	65		60	63	64
Soortenbeheervrijwilligers	47	48	49	50	49	49	36	37	40	41	41
Landschapsonderhoudvrijwilligers	57	86	139	179	210	202	197	225	239	285	312
Overige vrijwilligers	10	12	0	1	1	1		34	46	48	70
Totaal	187	241	276	334	369	378	341	335	420	471	517
Totaal excl. Natuurwerkdag	152	197	229	280	310	299	276	335	360	408	453

Aantal gewerkte uren											
Type groep	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Basisschoolleerlingen							2.796	2.677	3.039	3.289	2.196
Middelbare scholieren							2.027	3.058	2.431	2.492	1.560
Natuurwerkdag							6.303		5.364	6.148	5.864
Soortenbeheervrijwilligers							20.800	20.990	26.253	26.352	22.513
Landschapsonderhoudvrijwilligers							53.755	47.680	59.287	86.611	98.183
Overige vrijwilligers								2.828	6.824	11.047	22.935
Totaal	44000	57095	60847	72679	85266	94855	85.681	77.233	103.198	135.939	153.251
Totaal excl. Natuurwerkdag				66404	78900	87840	79.378	77.233	97.834	129.791	147.387

Het resultaat in 2023 was een betrokkenheid van bijna 6.500 vrijwilligers met ruim 153.000 gewerkte uren. Ten opzichte van 2022 zijn het iets minder mensen, die behoorlijk meer uren actief zijn geweest. Op basis van algemene Europese normen⁴ vertegenwoordigt deze inzet een maatschappelijke waarde van ruim 3,2 miljoen euro. Gezien de investering in het totaal van de basistaken van 1,5 miljoen euro is alleen met dit onderdeel al sprake van een uitstekend rendement.

Onderstaand is het verloop van het aantal vrijwilligers en groepen vanaf 2013 grafisch weergegeven. In 2023 is het aantal actieve vrijwilligers iets afgenomen, terwijl het aantal groepen blijft toenemen.

⁴ Volgens Europese norm is de maatschappelijke waarde van vrijwilligerswerk € 22,- per gewerkt uur voor een vrijwilliger ouder dan 12 jaar. Kinderen jonger dan 12 jaar worden niet op geldelijke waarde gesteld.

Ook in de uitgevoerde werkzaamheden door vrijwilligers én door professionals is de stijgende trend goed waarneembaar.

PROFESSIONALS uitvoering		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Wandel en fietspaden/elementen tbv recreatie (lijn)	meter	25.005	18.797	29.450	28.836	35.746	54.848	31640	32.887	38.441	17.433	46.262
Boselementen (vlak)	hectare	37	17	22	15	18	28	20	28	62	184	215
Houtige elementen (lijn), zoals houtwallen, singels, lanen en hagen	meter	29.522	47.467	56.347	41.148	28.316	40.383	41983	57.384	72.360	43.749	107.310
Houtige elementen (punt) solitaire boom, solitaire struik	aantal	2.146	1.227	1.606	836	760	115	1017	183	1.844	204	5.921
Natuurterreinen	hectare	8,43	43,84	44,36	30	25	339	209	116	252	266	439
(Agrarisch) weidevogelgrasland- en bouwland (vlak)	hectare	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Natuur-randen (lijn) zoals bermen en oevers	meter	1.450	25	900	0	180	7.968	1485	10512	11.170	24.068	20.230
Knotbomen (punt)	aantal	32	35	2	45	105	3	12	47	48	71	63
Fruitbomen (punt)	aantal	520	166	208	42	96	91	227	589	951	1.313	2.366
Natte elementen (punt)	aantal	50	73	48	24	47	30	19	37	56	80	126
Natte elementen (lijn)	meter	0	0	0	824	464	1.878	1300	3	754	753	902
Overige cultuurhistorische elementen en aardkunde	aantal	247	258	247	241	211	171	187	152	170	120	177
Overige cultuurhistorische elementen en aardkunde (vlak)	hectare								0	0	0	0
Kleine maatregelen ter bevordering biodiversiteit (nestkasten, broeihopen, insectenhôtels etc.)	aantal								193	174	160	1.368
Schoolterreinen	aantal								0	0	0	1
Overige terreinen (vlak)	hectare								2	2	13	9

VRIJWILLIGERS uitvoering		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Wandel en fietspaden/elementen tbv recreatie (lijn)	meter	10.720	26.196	84.537	91.231	125.879	159.036	127368	85510	189.931	282.565	324.826
Boselementen (vlak)	hectare	33	76	155	145	221	320	348	414	549	667	754
Houtige elementen (lijn), zoals houtwallen, singels, lanen en hagen	meter	6.235	4.975	9.421	16.705	13.135	12.092	28442	26.460	52.067	126.637	96.694
Houtige elementen (punt) solitaire boom, solitaire struik	aantal	43	5.120	2.719	13.411	17.341	2.381	32	27	69	505	178
Natuurterreinen algemeen (vlak)	hectare	54	69	126	222	237	206	162,71	318	377	481	523
(Agrarisch) weidevogelgrasland- en bouwland (vlak)	hectare	20.000	20.000	25.000	24.800	24.900	24.900	24.911	61.474	61.474	61.474	61.474
Natuur-randen (lijn) zoals bermen en oevers	meter	0	3.150	5.933	11.291	28.820	55.711	40505	31.836	32.605	44.506	42.952
Knotbomen (punt)	aantal	114	171	180	258	83	384	133	50	162	52	15
Fruitbomen (punt)	aantal	520	1.259	1.113	1.134	1.087	1.684	1531	1.600	1.795	3.625	3.424
Natte elementen (punt)	aantal	14	21	36	34	34	86	20	28	60	128	75
Natte elementen (lijn)	meter	0	11	503	3.628	3.156	1.502	107	107	730	661	623
Overige cultuurhistorische elementen en aardkunde	aantal	4	11	5	12	14	14	16	4	8	63	11
Overige cultuurhistorische elementen en aardkunde (vlak)	hectare								5	0	0	0
Kleine maatregelen ter bevordering biodiversiteit (nestkasten, broeihopen, insectenhôtels etc.)	aantal								3.239	3.450	3.389	3.098
Schoolterreinen	aantal								18	13	12	12
Overige terreinen (vlak)	hectare								13	6	60	70

d. Communicatie

Gezien het belang van het brede netwerk van Landschapsbeheer Drenthe, draagvlak voor en betrokkenheid bij het overheidsbeleid door bewoners, is een brede communicatie een belangrijk onderdeel van het werkpakket. Landschapsbeheer bereikt met verschillende communicatievormen diverse doelgroepen. Door het groeiende netwerk van vrijwilligers en groepen, projecten die vaak in het verlengde daarvan worden (mee)ontwikkeld en de groei van de organisatie neemt de behoefte aan communicatie structureel toe. In 2023 zijn onder andere de volgende middelen ingezet.

- In 2023 werden 16 digitale nieuwsbrieven verzonden en 55 nieuws- en persberichten opgesteld. Vrijwilligers en deelnemers aan projecten zijn onder andere op de hoogte gehouden door middel van (projectgebonden) nieuwsbrieven. De pers werd door middel van persberichten gericht benaderd.
- De website werd actueel bijgehouden.
- Op social media (Facebook, LinkedIn en Twitter/X) werden meerdere keren per week berichten geplaatst.
- Bereik op social media:
 - o Facebook: 1.447 volgers.
 - o Twitter/X: 1.173 volgers
 - o LinkedIn: 1.556 volgers
 - o Nieuwsbrief: 2.696 abonnees
- ROEG! maakte verschillende reportages over projecten en het streekbeheernetwerk. Diverse vrijwilligersgroepen (die LBD ondersteunt) zijn in beeld gebracht. De communicatieafdeling neemt zitting in het redactieoverleg van ROEG!
- Bij diverse projecten zijn informatiepanelen ontwikkeld, om omwonenden en bezoekers te informeren over het natuurherstel en -beheer in de omgeving.
- Landschapsbeheer Drenthe heeft bij informatiemarkten een stand geplaatst en bemenst.
- Publieksactiviteiten:
 - o 188 activiteiten ter bevordering van de deskundigheid met 3.632 deelnemers. Denk hierbij aan cursussen, workshops, excursies en lezingen.
 - o 21 evenementen met 3.301 bezoekers (exclusief Natuurwerkdag).
- Natuurwerkdag + Natuurwerkdag Junior met 1.466 deelnemers: 430 kinderen en 1036 volwassenen. Ze zijn aan de slag geweest op 64 locaties in Drenthe en hebben samen 5.864 uur gewerkt.

4. Financiën

a. Realisatie ten opzichte van de begroting

Basistaken

De begrotingen in de jaarrekening wijken enigszins af van de offerte aan de provincie. Dit is omdat de offerte in de zomer van het voorafgaand jaar wordt opgesteld en de (deel)begrotingen op basis van de inzichten aan het begin van het lopende kalenderjaar.

Onderstaand overzicht maakt inzichtelijk hoe in de jaarrekening over het totaal van de basistaken realisatie ten opzichte van begroting is geweest.

Basistaken 2023 realisatie	KOSTEN			FINANCIERING					
	Personele	Directe pro-	Totaal					Totaal	
	inzet	jectkosten	kosten	Provincie	Gemeenten	Derden	NPL	batens	Saldo
realisatie	1.128.172	526.619	1.654.791	936.275	554.390	84.695	79.432	1.654.791	0
begroting	1.092.404	420.681	1.513.085	876.659	507.297	24.601	97.443	1.506.000	-7.085
realisatie versus begroting	-35.768	-105.938	-141.706	-59.616	-47.093	-60.094	18.011	-148.791	-7.085

In het totaal van de basistaken is meer gerealiseerd dan begroot. De totale provinciale bijdrage komt in de jaarrekening op € 936.276. Dit is mogelijk middels het aan het boekjaar 2023 toedelen van het budget uit de provinciale investeringsagenda. Daarmee sluiten de basistaken 2023 op € 0.

De bestedingen vanuit de investeringsagenda zijn daarmee als volgt gerealiseerd:

jaar	Bijdrage uit investeringsagenda	toedeling boekjaar
2020		€ 69.508
2021	€ 266.668	€ 94.353
2022	€ 116.666	€ 143.918
2023	€ 116.666	€ 192.221
	€ 500.000	€ 500.000

Eind 2023 is door de Provincie voor de jaren 2024-2028 een extra € 200.000 per jaar toegezegd, als extra bijdrage in het Streekbeheer, naast de gemeentelijk bijdragen.

Overige projecten

Dit zijn de projecten die niet onder de basistaken vallen. Onderstaand overzicht geeft inzicht in de realisatie van deze overige projecten ten opzichte van de begroting.

Overige projecten 2023	KOSTEN			FINANCIERING							
	Personele	Directe pro-	Totaal					Nog niet	Totaal		
	inzet	jectkosten	kosten	Provincie	Gemeenten	RVO SNN	Derden	NPL	besteed budget	batens	Saldo
realisatie	769.474	826.510	1.595.984	1.714.859	249.494	366.534	409.030	80.368	-1.351.609	1.571.650	22.176
begroting	882.438	2.075.176	2.957.614	824.343	177.257		354.589	70.375		2.967.906	10.292
realisatie versus begroting	112.964	1.248.666	1.361.629	-890.516	-72.237		-54.441	-9.993		1.396.256	-11.884

De gerealiseerde omzet in 2023 is iets hoger dan in 2022, maar beduidend lager dan begroot. In de praktijk kwamen (provinciale) middelen later beschikbaar dan begroot en zijn verschillende werkzaamheden ook over de jaarwisseling heen gepland.

Het in totaal positieve resultaat van € 22.176 op de projecten is vooral gerealiseerd door in een aantal meerjarige projecten de resultaten te bereiken in minder uren begroot of onderdelen uit te voren voor wat lagere kosten dan begroot.

In de jaarrekening is een volledig overzicht met kosten en dekking van de projecten 2023 opgenomen.

b. Financieel organisatieresultaat

Het boekjaar 2023 is afgesloten met een negatief resultaat van € 81.446.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2023			
OPGESTELD VOLGENS DE CATEGORIALE INDELING			
	Realisatie	Begroting	Realisatie
	1-1-2023	1-1-2023	1-1-2022
	t/m 31-12-2023	t/m 31-12-2023	t/m 31-12-2022
	€	€	€
BATEN			
Subsidies en bijdrages projecten	3.326.636	3.633.641	3.076.962
Af: directe projectlasten	1.383.349	1.700.000	1.370.853
Dekkingsbijdrage projecten	1.943.287	1.933.641	1.706.109
LASTEN			
Personeel	1.640.470	1.613.141	1.431.350
Organisatie	354.057	357.000	293.424
Kapitaallasten	30.206	33.500	28.421
	2.024.733	2.003.641	1.753.195
RESULTAAT	-81.446	-70.000	-47.085

De staat van baten en lasten is ingedeeld volgens de categoriale indeling. Bij deze indeling wordt het resultaat bepaald door de subsidies en bijdragen die aan 2023 zijn toegerekend te verminderen met directe projectkosten, personeelskosten, organisatiekosten en kapitaallasten.

Baten

- Subsidies en bijdrages projecten
De toerekening van de subsidies en bijdrages aan de exploitatie is gebaseerd op tijdsevenredigheid en/of gemaakte kosten, afhankelijk van de gestelde voorwaarden in de onderliggende subsidietoekenningen en toegezegde bijdrages.
- Directe projectlasten
Dit betreffen de door derden in rekening gebrachte kosten voor werkzaamheden, diensten en producten die specifiek betrekking hebben op de projecten.

Lasten

- Personeelskosten
De personeelskosten bestaan uit de bruto salarislasteren, de werkgeverslasten, de mutatie vakantiegeldreservering en ADV- en vakantierechten, de kostenvergoedingen personeel, het via de verzekering ontvangen ziektegeld en de overige personeelskosten.
- Organisatie

De organisatiekosten bestaan uit huisvestingslasten (huur kantoor met energie en water en overige lasten), bureaulasten (telefoon, kantoorartikelen, kopieerkosten en drukwerk, dienstreizen personeel en automatisering), algemene lasten (verzekeringen en belastingen, accountantskosten, bijdrage LandschappenNL en overige lasten).

- Kapitaallasten

De kapitaallasten betreffen de afschrijving meubilair en inventaris en de (negatieve) rente.

In de jaarrekening zijn de posten nader gekwantificeerd.

Toelichting op het financieel resultaat

Het uiteindelijke resultaat is een tekort van € 81.446. Het verschil met de prognose wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat er minder declarabele uren gemaakt zijn dan begroot. Daarnaast werden meerdere projecten met een positief resultaat van circa € 22.176 afgesloten. Dit betrof veelal meerjarige projecten waarbij voor het behalen van de resultaten minder uren en minder kosten derden werden besteed dan geraamd.

5. Financieel beleid

a. Methoden fondsenwerving en besteding

Landschapsbeheer Drenthe is, via het samenwerkingsverband LandschappenNL, begunstigde van de Nationale Postcodeloterij. Activiteiten (regulier en projectmatig) worden in veel gevallen mede gefinancierd met Postcodeloterij middelen. Jaarlijks rapporteert LBD via het samenwerkingsverband LandschappenNL aan de Postcodeloterij aan welke activiteiten de NPL bijdrage is besteed. In 2023 zijn de Nationale Postcodeloterij middelen als volgt besteed:

Omschrijving Project	Financiering NPL
	€
Algemene uren	27.697
Bomenwacht	10.000
Boerenlandvogels	5.000
Jaarplan AaenHunze	2.820
Jaarplan VO Assen	4.389
Jaarplan VO BorgerOdoorn	3.052
Jaarplan VO Coevorden	1.924
Jaarplan VO Emmen	3.262
Jaarplan VO Hoogeveen	3.024
Jaarplan Meppel	4.738
Jaarplan VO MiddenDrenthe	3.800
Jaarplan VO Noordenveld	3.056
Jaarplan VO Tynaarlo	2.216
Jaarplan VO Westerveld	5.740
Jaarplan VO DeWolden	6.000
GIS Systeem	3.000
Project en methodiek ontwikkeling	8.710
Gereedschapbeheer regulier uitvoering	1.000
VW AlgemeenNatuurwerkdag	7.704
Kleine Bomenprojecten	5.023
Poelenwacht	5.369
Inboet	3.792
MAC	3.003
Brinken Bokashi	5.000
Pingo Groningen	1.462
Uffelter Boervaartje 2021-2022	1.000
Pingo programma fase 3	5.000
Tegengaan verdroging Cultuurfonds	1.750
Plan Oosterduinen	1.681
Uitvoeringsbudget impuls Drents-Friese grens	1.635
Leergang Autochtone Bomen en Struiken in D	5.000
Cursus Noordergraf	856
Joodse Begraafplaatsen Veenhuizen	5.000
Plan Boom	15.000
Heide-en Veenvlinders 2022	4.000
Natuurerf 2022-2023	10.500
Knollathyrus 2022	1.935
Bescherming opgroeiende wulpkuikens	3.362
	187.500

Deze bestedingen zijn conform de planning en zijn in de jaarrekening nader aangegeven.

Op projectbasis worden ook andere fondsen en subsidiemogelijkheden als cofinanciering ingezet. In toenemende mate draagt het Cultuurfonds bij aan de financiering van (uitvoerings)projecten.

LBD maakt geen kosten specifiek ten behoeve van fondsenwerving, anders dan gedekt in afzonderlijke projectbegrotingen. Via de website en nieuwsbrieven communiceert Landschapsbeheer Drenthe dat het mogelijk is geld te doneren. In 2023 zijn er geen donaties binnengekomen. Eventuele donaties worden niet voor een specifiek doel aangewend, tenzij dat wel wordt afgesproken met de donor. De belangrijkste reden dat donaties niet (of nauwelijks) worden gedaan is dat LBD zich richt op het door bewoners leveren van bijdragen aan de groene leefomgeving middels het verrichten van werkzaamheden (conform doelstelling) en niet op het geven van geld. Daar komt bij dat LBD geen eigendommen heeft in het maatschappelijk belang waaraan donaties besteed zouden kunnen worden.

b. Beleid m.b.t. omvang en functies van reserves en fondsen

Met het oog op de maatschappelijke en politieke discussies rondom het thema natuur en landschap en de financiering daarvan heeft het bestuur besloten dat een continuïteitsreserve van circa een jaar organisatiekosten bedrijfseconomisch verstandig is. Dit bedrag is globaal gekwantificeerd op € 1 miljoen. In de vergadering van 19 november 2021 is dit bedrag als streefbedrag door de raad van toezicht nogmaals bevestigd. Het eigen vermogen bedraagt eind 2023 ongeveer € 1,1 miljoen.

De reserve wordt enkel ingezet als aan een van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- Er is sprake van overbrugging van een afzienbare periode waarna er weer dekking is voor de activiteiten waarvoor de reserves worden ingezet.
- Middelen worden ingezet om te investeren in een nieuwe ontwikkeling (passend binnen de doelstelling) waarvoor reële mogelijkheden zijn om financiële dekking te vinden of die een besparing opleveren voor bestaande werkzaamheden.
- Middelen worden ingezet voor een sociaal plan als een krimpscenario aan de orde is.

In het Programma van Eisen 2023 stelt de Provincie Drenthe: “Een subsidieontvanger kan reserves vormen. Voorzover gevormd met provinciale middelen bedraagt de totale omvang van de reserves nooit meer dan 10% van de laatst verstrekte boekjaarsubsidie”.

Het vermogen is in voorgaande jaren niet opgebouwd met provinciale middelen vanuit de boekjaarsubsidie, maar met de resultaten uit projecten uit diverse financieringsbronnen. Het team Subsidies en inkoop van de Provincie heeft per mail van 18 juli 2023 bevestigd dat daarmee aan het 10% criterium wordt voldaan.

c. Beleggingsbeleid

Landschapsbeheer Drenthe belegt niet.

d. Vergoedingen voor vrijwilligers

Het ondersteunen van bewoners bij de uitvoering van de activiteiten in hun directe groene leefomgeving is één van de hoofddoelstellingen van LBD. LBD is voor deze zelfstandige vrijwilligersgroepen geen opdrachtgever, maar faciliteert hen bij hun activiteiten die bijdragen aan de doelstellingen van LBD. LBD adviseert inhoudelijk en maakt afspraken met de vrijwilligers en de eigenaren hoe veilig conform ARBO wet- en regelgeving gewerkt kan worden. Zelfstandige vrijwilligers(groepen) ontvangen voor hun inzet daarom geen vergoedingen. Bepaalde onkosten, zoals bijvoorbeeld brandstof voor gemotoriseerd gereedschap, kunnen tot een maximum worden vergoed.

Voor interne vrijwilligers, zoals vrijwilligers in de werkschuur of die in opdracht en onder gezagsverhouding van LBD werkzaamheden verrichten, is een dagvergoeding beschikbaar binnen de fiscale regelingen. Afspraken hierover worden in vrijwilligersovereenkomsten vastgelegd.

6. Personeel

a. formatieomvang

Eind 2023 bestond de formatie uit 22,46 fte, verdeeld over 25 medewerkers (exclusief 2 langdurige arbeidsongeschikten). De gemiddelde jaarbezetting was 21,88 fte. In de loop van 2023 zijn drie mensen een dag per week minder gaan werken. De formatie is daarmee op het niveau gebleven van het in het meerjarenbeleidsplan opgenomen streven.

	01-01-2023	31-12-2023
Aantal FTE	21,3	22,46
Aantal mensen	27	25

Het ziekteverzuim lag op 11,83 %. Dat is hoger dan vorig jaar (9,13 %). Het betreft voornamelijk langdurig (niet-werkgerelateerd) ziekteverzuim. Het ziekteverzuim is waar mogelijk opgevangen met nieuwe medewerkers en een deel met de inzet van ZZP'ers.

b. functiehuis

Landschapsbeheer Drenthe is aangesloten bij de CAO Bos en natuur, onderdeel de Landschappen. Alle medewerkers in de organisatie hebben een functie die is gerelateerd aan het functiehuis bij deze CAO en ontvangen een bezoldiging conform deze CAO.

c. organisatiestructuur

Om de projectmatige aansturing eenduidiger te houden is er eind 2023 voor gekozen de inhoudelijke functies communicatie en vrijwilligerswerk algemeen onder te brengen bij het team Projecten. Het (voormalig) team O&O werd een stafbureau met enkel de staffuncties directeur, financieel administrateur en secretariaat.

Directeur		
Team Projecten	Team streekbeheer	Staf functies
Projectleiders, -medewerkers en specialisten		

Medewerkers worden aangestuurd binnen de teams en kunnen zowel in het team streekbeheer als in het team projecten actief zijn.

In 2023 is een *dashboard* voor de urenbewaking in gebruik genomen. Dit dashboard geeft op organisatie-, project- en medewerkersniveau actueel inzicht in geplande, gerealiseerde en nog beschikbare uren. Dit inzicht helpt om de inzet op verschillende projecten efficiënter en beheersbaarder te maken en biedt individuele medewerkers meer grip op hun planning.

Teamplannen

De teamplannen stellen per team doelen voor het komende jaar en vormen een belangrijk onderdeel van de planning- en controlecyclus. In 2023 is hier in zowel het team Streekbeheer als het team Projecten mee gestart.

Team streekbeheer

In 2023 heeft een inhaalslag in de noordoost gemeenten plaatsgevonden t.o.v. van de zuidwestgemeenten. De werkwijze streekbeheer is nu in heel Drenthe hetzelfde. De vier regioteams hebben geïnvesteerd in een verder professionalisering en uitbouwen van een eenduidige en volledige administratie. Ook is aandacht besteed aan de toenemende werkdruk als gevolg van de groei in aantal groepen en activiteiten.

In 2023 is met het vormen van een nieuw subteam Bewonersbetrokkenheid in het Team Projecten gestart met een betere facilitering van het vrijwilligersnetwerk en eenmalige projecten gerelateerd aan streekbeheer. De samenwerking met het Team Streekbeheer zal in 2024 verder vorm krijgen.

Voor de komende jaren wordt ingezet op verbreding van het netwerk, met name in de noordoost gemeenten, en gematigde groei binnen de personele en financiële mogelijkheden. Verder ligt er een uitdaging in hoe we het grote aantal nieuwe groepen ontstaan vanuit de twee Nationale Parken projecten Drents-Friese Grensstreek en Drentse Aa binnen streekbeheer structureel kunnen oppakken.

Team projecten

In 2023 is verder geïnvesteerd in de professionalisering van het team projecten. Nieuwe collega's die de afgelopen jaren aan het team zijn toegevoegd, zijn verder wegwijs gemaakt en ingewerkt.

Ten behoeve van het in beeld houden van de target en werkverdeling is een nieuwe planningstool geïntroduceerd. Daarnaast zijn de vormgegeven subteams verder op poten gezet en is per thema een bijdragen geleverd aan het teamplan projecten.

Eind 2023 is besloten om een aantal projectonderdelen vanuit O&O onder te gaan brengen in het team projecten. Allereerst betreft dit de organisatiebrede activiteiten vanuit Communicatie, de Bewonersbetrokkenheid en het Vrijwilligerswerk algemeen, het Groenadvies en Geovisia/GIS taken.

Voor het team projecten blijft het de uitdaging om de thematische structuur in het team verder uit te bouwen en daarmee projecten te ontwikkelen passend binnen de beschikbare tijd en middelen. Hier wordt in 2024 verder in geïnvesteerd.

Team Organisatie en Ondersteuning (O&O).

Dit team bestaat uit een aantal (staf)functies en deelteams, waaronder de organisatie van evenementen (zoals de Natuurwerkdag) en het vrijwilligersbeleid. In de loop van 2023 werd duidelijk dat deze activiteiten beter binnen het team projecten ondergebracht kunnen worden. Vanaf 2024 is het team O&O opgeheven en omgevormd tot een stafbureau.

ARBO

In 2023 waren er meer mensen in dienst dan er werkplekken op kantoor beschikbaar zijn. Dit leidt op sommige dagen tot meer drukte op kantoor. In combinatie met de mogelijkheden voor thuiswerken en de vele activiteiten van medewerkers op locaties in Drenthe leidt dit doorgaans niet tot problemen. In samenspraak met de PVT is niet gekozen voor het implementeren van een werkplekreserveringssysteem.

7. Informatie directie/bestuur en Raad van Toezicht

a. Taak en werkwijze van de directie/bestuur en Raad van Toezicht

De raad van toezicht (RvT) bestaat conform de Statuten uit tenminste drie personen. Eind 2023 bestond de raad uit zeven personen.

De RvT houdt toezicht op de algemene gang van zaken binnen de stichting en de daarmee verbonden organisatie. In de statuten is vastgelegd welke taken de RvT heeft, de werkwijze en welke besluiten van de directeur-bestuurder de goedkeuring van de raad van toezicht behoeven. In de vergaderingen van de RvT stelt de raad relevante (beleids)zaken vast en legt de directeur-bestuurder verantwoording af.

De bespreking van financiële stukken worden voorbereid in de Auditcommissie, die deze voorbespreekt met de directeur-bestuurder.

De werkgeverszaken worden voorbereid door de Remuneratiecommissie. Op 4 december 2023 heeft de remuneratiecommissie een functioneringsgesprek met de directeur-bestuurder gevoerd. Hierbij zijn ook mogelijke risico's op belangenverstremgeling is besproken. Die waren niet aan de orde.

Bij het jaarlijkse bestuurlijk overleg met de Provincie is de voorzitter en/of een ander lid van de RvT naast de directeur-bestuurder vertegenwoordigd. Op 19-10-2023 heeft dit bestuurlijk overleg plaatsgevonden. Bij dat overleg was voorzitter Klaas Smid aanwezig. Belangrijkste onderwerpen van het overleg betrof de voortzetting van het streekbeheer ná 2023 (het laatste jaar van het aanvullende budget vanuit de investeringsbegroting) en de relatie tussen de provincie en LBD bij de ontwikkeling van projecten ten behoeve van de uitvoering van het (provinciaal) beleid in het cultuurlandschap.

b. Wijze van benoeming raad van toezicht en zittingsduur leden

Leden worden conform de Statuten in de vergadering door de Raad van Toezicht als geheel benoemd. De zittingsduur is vijf jaar. Na het einde van deze termijn zijn leden volgens de statuten terstond herkiesbaar. In de praktijk worden maximaal twee termijnen vervuld.

Middels een externe werving en sollicitatieprocedure zijn in 2023 nieuwe leden geworven. De samenstelling en het rooster van aftreden zijn eind 2023 als volgt:

Naam	Functie	Benoemd	1e termijn t/m	2e termijn t/m
K. Smid	Voorzitter RvT en RemunCie	23-11-2016	1-11-2021	1-11-2026
P. Meister-Broekema	Lid RVT en AuditCie	31-5-2018	31-5-2023	31-5-2028
C. Kool	Lid RVT en AuditCie	13-12-2023	13-12-2028	
M. van der Paauw	Lid RVT en RemunCie	17-9-2020	17-9-2025	
E. Meijles	Lid RVT	19-11-2020	19-11-2025	
C. Wiersma	Lid RVT	13-12-2023	13-12-2028	
F. Hoving	Lid RVT	13-12-2023	13-12-2028	

In 2023 heeft K. Smid het lidmaatschap Auditcommissie waargenomen.

c. Bezoldigings- en vergoedingsbeleid

Leden van de RvT ontvangen voor hun werkzaamheden geen vergoedingen. Wel worden gemaakte directe onkosten (zoals reiskosten) conform wettelijke bepalingen vergoed.

De bezoldiging van de directeur-bestuurder is conform de CAO en binnen het voor LBD van toepassing zijnde bezoldigingsmaximum conform de WNT.

d. Hoofd- en nevenfuncties leden van Raad van toezicht

De hoofdfunctie en relevante (neven)functies van de leden van de raad van toezicht zijn als volgt:

K. Smid (voorzitter Raad)

Hoofdfunctie:

- Burgemeester gemeente Noordenveld (hoofdfunctie)

Nevenfuncties:

- Lid ALV, Noord Nederlandse Coöperatie van Zorginstellingen
- Voorzitter Stichting Vrienden voor Promens Care, Promens Care

A.L. Lukkes (t/m 22-05-2023 lid Raad en voorzitter Auditcommissie)

Hoofdfunctie:

- Voorzitter College van Bestuur Openbaar Onderwijs Groningen

Nevenfuncties:

- Lid Raad van Toezicht Zorggroep Groningen

P. Meister-Broekema (lid Raad en lid/voorzitter Auditcommissie)

Hoofdfunctie:

- Senior onderzoeker bij de Hanzehogeschool

Nevenfuncties:

- Voorzitter Raad van Toezicht Groningse School Vereniging
- Lid Adviescommissie Fonds voor Cultuurparticipatie

M. van der Paauw (lid)

Hoofdfunctie:

- Coördinator natuurbeheer Zuid-Drenthe, Vereniging Natuurmonumenten

Nevenfuncties:

- N.v.t.

E.W. Meijles (lid)

Hoofdfunctie:

- Directeur Onderwijs en Universitair Hoofddocent Landschapsgeografie aan de Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen

Nevenfuncties:

- Voorzitter wetenschappelijke commissie UNESCO Geopark De Hondsrug (tot voorjaar 2023)
- Lid Raad van Advies Stichting Nationaal Park Middag Humsterland

C. Kool (vanaf 13-12-2023 lid Raad en Auditcommissie)

Hoofdfunctie:

- Asset manager vastgoed bij stichting Woonconcept

Nevenfuncties:

- Lid RvT stichting Oude Groninger Kerken

- Bestuurslid vereniging Dierenambulance Groningen

C. Wiersma (vanaf 13-12-2023 lid)

Hoofdfunctie:

- Senior Adviseur Uitvoeringsbeleid, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Nevenfunctie:

- Penningmeester van de Stichting Thessalika Erga

F. Hoving (vanaf 13-12-2023 lid)

Hoofdfunctie:

- Raadslid gemeente Noordenveld

Nevenfunctie:

- Voorzitter Comité Open Monumentendagen Noordenveld

e. Relevante nevenfuncties directeur-bestuurder

De directeur-bestuurder had geen relevante nevenfuncties.

8. Verslag toezichthoudend orgaan

a. Wijze waarop toezicht is gehouden op de strategie en prestaties

Profielschets Raad van Toezicht

Bij benoeming van leden van de raad van toezicht wordt het profiel gehanteerd zoals gepubliceerd op de website: [Werkprofiel-RvT-Landschapsbeheer-Drenthe.pdf \(lbdrenthe.nl\)](#)

RvT vergaderingen

De te leveren prestaties van LBD worden met de opdrachtgevers vastgesteld en gerapporteerd. De RvT neemt kennis van de jaarlijkse prestatieafspraken met de Provincie.

De vergaderingen van de RvT zijn afgestemd op de kwartalen. In de raadsvergaderingen worden (financiële) kwartaalrapportages, alsmede de prognoseresultaten behandeld. De auditcommissie is betrokken bij de financiële rapportages en accountantscontroles op jaarrekening en projecten en de managementletter.

In 2023 heeft de Raad van Toezicht 4 keer vergaderd: op 27 maart, 22 mei, 14 september en 13 december. In januari is de begroting 2023 en in juni de vaststelling van de jaarstukken per mailwisselingen goedgekeurd. De auditcommissie heeft op 26 januari, 9 maart, 8 mei, (samen met de accountant) op 7 september en op 23 november vergaderd.

Strategische dossiers

Het beleid ligt vast in het meerjarenbeleidsplan, dat is vastgesteld door de RvT. Mondeling worden, indien relevant, grotere projecten en de visie en strategie toegelicht en besproken.

Meerjarenbeleid en toekomstvisie

Van het meerjarenbeleidsplan 2022-2024 is in 2023 een tussenrapportage opgesteld. Deze is met de RvT besproken. Geconstateerd is dat ten aanzien van de meeste onderwerpen en thema's gewerkt is conform de doelen en werkwijze zoals in het meerjarenbeleidsplan is voorgenomen.

In het bestuurlijk overleg van 19 oktober 2023 zijn besproken:

- de hoofdlijnen van het meerjarenbeleidsplan;
- de voortzetting van het streekbeheer ná 2023 (i.v.m. de tijdelijke aanvulling uit het provinciaal investeringsbudget 2020-2023);
- de aard van de relatie Provincie-LBD i.v.m. programma- en projectontwikkeling voor de komende jaren, mede in relatie tot het DPLG (Drents Programma Landelijk Gebied).

Agenda Boer Burger Biodiversiteit

Dit betrof de transitie die noodzakelijk is in de wijze waarop in Nederland voedsel wordt geproduceerd en de impact die dat heeft op het Nederlandse landschap en de biodiversiteit. LBD is partner in de agenda.

Projecten

De voorbereiding/ontwikkeling/bijdrage aan diverse programma's en projecten zijn nader toegelicht.

Werving nieuwe directeur-bestuurder

Vanwege de pre-pensionering van de directeur-bestuurder per voorjaar 2024 is in 2023 met behulp van een extern bureau geworven voor een opvolger. De selectie is inhoudelijk gedaan door twee leden van de RvT, de twee teamcoördinatoren en twee leden van de Personeels Vertegenwoordiging. Dit heeft in november 2023 geleid tot de aanstelling (per 01-03-2024) van een nieuwe directeur-bestuurder.

Visie op samenwerking met Het Drentse Landschap

Vanwege samenhang met het voorgenomen pre-pensioen van de directeur-bestuurder voorjaar 2024 is dit onderwerp eind 2022 opnieuw geagendeerd. Middels een extern bureau is in 2023 een analyse opgesteld, dat zou moeten leiden tot een concreet stappenplan en op basis daarvan besluit van de beide Raden van Toezicht. De analyse voldeed echter niet aan de verwachtingen van de beide RvT's en directeuren-bestuurders. Besloten is om de samenwerking vanaf 2024 (niet vrijblijvend) verder uit te werken en pas in 2024 definitief een besluit te nemen.

9. Toekomstparagraaf

a. Begroting komend boekjaar

Begroting 2024	
Baten	
Provincie Prestatieafpraak	€ 964.847
Gemeenten	€ 541.000
Overige opbrengsten	€ 40.000
Postcodeloterijgelden	€ 187.500
Totaal baten	€ 1.733.347
Kosten	
Directe projectkosten	€ 506.000
Personeel	€ 1.707.179
Organisatie	€ 400.000
Kapitaalslasten	€ 35.000
Totaal kosten	€ 2.648.179
Nog te acquireren uren	€ 914.832
Resultaat	€ 0

De begroting is opgezet zoals vorig jaar, met aan de batenkant de zekere inkomsten (basistaken) en bijbehorende zekere kosten.

De target is weergegeven als nog te acquireren uren. De target wordt ingevuld met overige projecten. Eind 2024 is (evenals in voorgaande jaren) in het grootste deel van de target al voorzien met doorlopende meerjarige en nieuw ontwikkelde projecten.

b. Geplande besteding middelen (programma's en activiteiten)

Het Rijks- en Provinciale beleid ten aanzien van het landschap in Drenthe zijn sterk in beweging. De beschikbare middelen zullen in de komende jaren vooral worden besteed aan het proces om burgers nog meer te betrekken en initiatieven te begeleiden bij het beheer en onderhoud aan hun eigen landschap en leefomgeving (streekbeheer).

Daarnaast zijn en worden in overleg met de provinciale beleidsambtenaren projecten langs programmalijnen ontwikkeld die aansluiten bij de behoefte en beschikbare middelen in de samenleving. De wijze waarop dat gedaan kan worden en keuzes die daarbij moeten worden gemaakt zijn uitgewerkt in de toekomstparagraaf van het meerjarenbeleidsplan.

c. Beoogde resultaten

Het beoogde resultaat van het werkproces van LBD is een gestage toename van de inzet van inwoners voor het onderhoud van het landschap en de kwalitatieve bijdrage aan landschap en natuur. Hierbij wordt vooral ingezet op het organiseren van bewonersnetwerken, zowel op meer betrokken grondeigenaren en vrijwilligers, als op bestede tijd door reeds bestaande vrijwilligers.

Het beoogde resultaat in het landschap zelf is dat daarmee jaarlijks ongeveer eenzelfde hoeveelheid, of liefst nog meer, landschapselementen wordt onderhouden. In de praktijk vraagt dit de komende jaren vooral blijven investeren in de kwaliteit van het vrijwilligersnetwerk.

Een tweede (gelijkwaardig) resultaat is dat er projecten in voorbereiding, ontwikkeling en uitvoering zijn waarmee bijdragen worden geleverd aan de kwaliteit van het landschap en de daarin aanwezige natuur en de betrokkenheid van mensen daarbij in Drenthe.

d. Speerpunten 2024

2023 was het laatste jaar waarin de aanvullende middelen vanuit de provinciale investeringsagenda beschikbaar waren. Conform de in 2019 voorziene groei zijn de middelen eind 2023 besteed. In de decembervergadering hebben Provinciale Staten positief besloten over het collegeprogramma waarin de voortzetting van de aanvulling op het budget streekbeheer in de basistaken opnieuw voor vier jaren is goedgekeurd.

In alle provincies is inmiddels een start gemaakt met de provinciale uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het Drentse Programma Landelijk Gebied (DPLG) beoogt een kapstok te worden voor programma's en projecten die in de komende jaren zullen gaan lopen. Voor LBD is de uitdaging daarin een passende positie te verwerven en samen met de provincie en andere partners uitvoeringsprojecten te programmeren die passen bij de expertise van LBD.

2024 is tevens het laatste jaar van het lopende meerjarenbeleidsplan. Gezien de wisseling van de directeur-bestuurder in maart 2024, het pas in 2022 definitief vaststellen van de toekomstparagraaf van het meerjarenbeleidsplan en het huidige stadium van ontwikkeling van het DPLG ligt het meest in de rede om het meerjarenbeleidsplan met een jaar te verlengen en in de loop van 2025 een plan voor 2026-2030 op te stellen. 2024 zal dan vooral in het teken staan van doorontwikkelen van de bredere visie en koers van LBD en daarbinnen:

- het streekbeheer en de werkwijze met het groeiende netwerk van betrokken bewoners
- de verschillende programma's en projecten op belangrijke thema's als soortenbeheer/biodiversiteit, bomen en bodem, aardkunde, erfgoed en cultuurhistorie, inclusieve landbouw en weidevogels;
- de positie in het DPLG en aanverwante processen t.b.v. een passende aard en omvang van uitvoeringsprojecten in de komende jaren.

BALANS PER 31 DECEMBER 2023

na bestemming resultaat

ACTIVA	31-12-2023		31-12-2022	
	€	€	€	€
<u>Immateriële vaste activa</u>				
Software		16.159		15.517
<u>Materiële vaste activa</u>				
Meubilair en inventaris		71.484		93.478
<u>Vlottende activa</u>				
Debiteuren	217.242		401.732	
Nog te ontvangen bijdrages projecten	396.925		375.480	
Overige vorderingen	<u>74.207</u>		<u>61.835</u>	
		688.374		839.047
Liquide middelen		1.710.482		1.854.947
Totaal activa		<u>2.486.499</u>		<u>2.802.989</u>
<u>PASSIVA</u>				
<u>Reserves</u>				
Continuïteitsreserve	1.032.014		1.113.460	
Bestemmingsreserve	<u>46.250</u>		<u>46.250</u>	
		1.078.264		1.159.710
<u>Kortlopende schulden</u>				
Belastingen en premies sociale verzekeringen	259.995		204.487	
Crediteuren	167.963		325.909	
Nog te besteden budgetten	556.395		638.747	
Overige schulden	<u>423.882</u>		<u>474.134</u>	
		1.408.235		1.643.278
Totaal passiva		<u>2.486.499</u>		<u>2.802.989</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2023
OPGESTELD VOLGENS DE CATEGORIALE INDELING

	Realisatie 01-01-2023 t/m 31-12-2023	Begroting 01-01-2023 t/m 31-12-2023	Realisatie 01-01-2022 t/m 31-12-2022
	€	€	€
<u>BATEN</u>			
Subsidies en bijdrages projecten	3.326.636	3.633.641	3.076.962
Af: directe projectlasten	1.383.349	1.700.000	1.370.853
Dekkingsbijdrage projecten	1.943.287	1.933.641	1.706.109
<u>LASTEN</u>			
Personeel	1.640.470	1.613.141	1.431.350
Organisatie	354.057	357.000	293.424
Kapitaallasten	30.206	33.500	28.421
	2.024.733	2.003.641	1.753.195
<u>RESULTAAT</u>	-81.446	-70.000	-47.085
Bestemming saldo 2023			
Mutatie continuïteits reserve	-81.446		
	-81.446		

ALGEMENE TOELICHTING

DOELSTELLING/ACTIVITEITEN

De doelstelling van de stichting is het samen met bewoners en eigenaren bijdragen aan de zorg voor het Drentse cultuurlandschap door het initiëren, stimuleren en coördineren, doen uitvoeren en uitvoeren van landschapsecologisch en cultuurhistorisch verantwoorde werkzaamheden.

Hierbij staat herstel, behoud, aanleg en duurzame ontwikkeling van waardevolle landschapselementen centraal en worden waar mogelijk mensen ingeschakeld die een zwakke positie op de arbeidsmarkt innemen. De daadwerkelijke betrokkenheid en inzet van bewoners/vrijwilligers is zowel doel als middel.

Voor het realiseren van de doelstelling is mede van belang het samenwerkingsverband met de provinciale zusterinstellingen en de koepel LandschappenNL. Aan dit samenwerkingsverband is door de Nationale Postcodeloterij Nederland een "goed doel" status verleend.

De instellingen in het samenwerkingsverband zijn hierdoor kanspelbegunstigde geworden. Door de stichting worden de verkregen middelen van de Nationale Postcodeloterij Nederland ingezet als cofinanciering voor werkprocessen en kleinschalige projecten in het kader van de doelstelling. Hierdoor wordt de regionaal ondersteunende/adviserende rol versterkt, zoals het ondersteunen en begeleiden van vrijwilligersgroepen.

Vestigingsadres, rechtsvorm en inschrijfnummer handelsregister

Stichting Landschapsbeheer Drenthe is feitelijk en statutair gevestigd aan de Kloosterstraat 11 te Assen en is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 04088219.

BEGROTING BOEKJAAR 2023

De begroting van het boekjaar 2023 betreft de financiële onderbouwing voor het boekjaar 2023. Uitgangspunt hierbij was de personele formatie, met bijbehorende organisatiekosten en kapitaallasten.

Ook is in de begroting rekening gehouden met de redelijkerwijs te verwachten opbrengsten en met uit te besteden werk aan derden van een behoorlijke omvang.

PROJECTEN RESULTATENOVERZICHTEN

De projecten resultatenoverzichten zijn een onderdeel van de toelichting op de jaarrekening en geven informatie over de opbrengsten en kosten van de basistaken en de overige projecten. De kosten zijn hierbij onderverdeeld in directe projectkosten en personele inzet tegen kostprijzen op basis van het kostprijsstelsel van de stichting. Basistaken zijn hierbij met de provincie Drenthe overeengekomen taken, met veelal een jaarlijks terugkerend karakter en een vast budget. De overige projecten zijn meer incidenteel van aard, maar kunnen wel een meerjarig karakter hebben. De basistaken worden, behoudens eventuele cofinanciering, gesubsidieerd door de provincie Drenthe en de gemeentes.

De projecten resultatenoverzichten zijn als bijlages aan de jaarrekening toegevoegd.

BESTEDINGSOVERZICHT NATIONALE POSTCODE LOTERIJ

Het bestedingsoverzicht Nationale Postcode Loterij is ontleend aan het protocol Nationale Postcode Loterij bestedingen. In dit protocol zijn de afspraken tussen LandschappenNL als begunstigde en de provinciale stichtingen voor landschapsbeheer als medebegunstigden geregeld. Besteding door de provinciale stichtingen geschiedt op basis van een door LandschappenNL goed te keuren bestedingsplan. De in het bestedingsplan opgenomen projecten worden hiermee geoordeeld en de aan de projecten gekoppelde budgetten dienen in het boekjaar te zijn besteed. Binnen een bestedingsplan mogen budgetten in verband met over- of onderbesteding worden herverdeeld over de projecten. Het bestedingsoverzicht postcodeloterijgelden is een onderdeel van de toelichting op de jaarrekening.

BTW

De Belastingdienst heeft op 1 augustus 2011 beoordeeld dat Stichting Landschapsbeheer Drenthe btw-plichtig is.

ALGEMENE GRONDSLAGEN VOOR DE OPSTELLING VAN DE JAARREKENING

De jaarrekening is opgesteld volgens de in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving, waaronder de richtlijn voor organisaties zonder winstoogmerk (Richtlijn 640).

De jaarrekening is opgesteld naar de grondslag van historische kosten.

De activa en passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders is aangegeven.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Baten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten en risico's, die hun oorsprong vinden vóór balansdatum, worden in acht genomen indien zij vóór het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het bestuur van Stichting Landschapsbeheer Drenthe zich over verschillende zaken een oordeel vormt en dat het bestuur schattingen maakt die essentieel zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. In de toelichting op de onderscheiden posten van de balans wordt de reële waarde van het desbetreffende instrument toegelicht als die afwijkt van de boekwaarde. Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen, wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de toelichting op de 'Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen'. Stichting Landschapsbeheer Drenthe maakt geen gebruik van financiële derivaten.

Vreemde valuta

De posten in de jaarrekening van Stichting Landschapsbeheer Drenthe worden gewaardeerd met inachtneming van de valuta van de economische omgeving waarin de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten voornamelijk uitoefent (de functionele valuta). De jaarrekening is opgesteld in euro's; dit is zowel de functionele als de presentatie valuta van Stichting Landschapsbeheer Drenthe.

GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Vaste activa

De vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de verwachte gebruiksduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname.

Vorderingen

Vorderingen worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie, inclusief de transactiekosten indien materieel. Handelsvorderingen worden na de eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

De individuele projecten waarvoor een beschikking is afgegeven door de financier en die aan het eind van het jaar nog niet gereed zijn, worden gepresenteerd als het saldo van de nog te ontvangen bijdrages minus de nog te besteden budgetten. Voorzover dit bedrag een vordering is wordt deze gepresenteerd onder de vlottende activa en zover het een schuld is wordt deze gepresenteerd onder de kortlopende schulden. In de toelichting op deze balansposten wordt een nadere specificatie gegeven van de bedragen per categorie financier: Provincie, gemeenten en derden. Ultimo boekjaar wordt voor individuele projecten waarvoor een dekkingstekort wordt verwacht een voorziening getroffen.

Liquide middelen

Liquide middelen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde. Indien middelen niet ter vrije beschikking staan, dan wordt hiermee rekening gehouden.

Reserves

Het eigen vermogen wordt gesplitst in:

- continuïteitsreserve
- bestemmingsreserves

De continuïteitsreserve dient als buffer voor eventuele exploitatieverliezen in enig boekjaar, alsmede ter financiering van de vaste activa en het werkkapitaal.

Bestemmingsreserves zijn afgezonderde reserves met een specifieke bestemming op basis van daartoe strekkende bestuursbesluiten. De vorming en benutting van deze reserves geschiedt via de resultaatbestemming.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden dienen bij de eerste verwerking gewaardeerd te worden tegen de reële waarde. Kortlopende schulden worden na de eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Daar waar geen sprake is van (dis)agio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

GRONDSLAGEN VOOR DE BEPALING VAN HET RESULTAAT

Categoriale indeling

De staat van baten en lasten is ingedeeld volgens de categoriale indeling.

Bij de categoriale indeling wordt het resultaat bepaald door de subsidies en bijdragen die aan 2023 zijn toegerekend te verminderen met directe projectkosten, personeelskosten, organisatiekosten en kapitaallasten.

Subsidies en bijdrages projecten

De toerekening van de subsidies en bijdrages aan de exploitatie is gebaseerd op tijdsevenredigheid en/of gemaakte kosten, afhankelijk van de gestelde voorwaarden in de onderliggende subsidietoekenningen en toegezegde bijdrages. Onder gemaakte kosten wordt verstaan de directe projectkosten en de in het boekjaar gemaakte uren tegen kostprijsuurtarieven op basis van het kostprijsstelsel van Stichting Landschapsbeheer Drenthe. Het kostprijsstelsel is gebaseerd op bedrijfseconomische criteria.

Directe projectkosten

Dit betreffen de door derden in rekening gebrachte kosten voor werkzaamheden, diensten en producten die specifiek betrekking hebben op de projecten.

Personeelsbeloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Pensioenen

Stichting Landschapsbeheer Drenthe heeft alle pensioenregelingen verwerkt volgende de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. De premies worden verantwoord zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans genomen. Stichting Landschapsbeheer Drenthe heeft haar pensioenregeling bij BPL pensioen onder gebracht.

Kapitaallasten

In de realisatiecijfers betreft dit de afschrijvingen op vaste activa, de rentelasten en of baten en soortgelijke kosten van aan de stichting ter beschikking gestelde kredietfaciliteiten.

Grondslag WNT

Waarderingsgrondslagen WNT

Voor de uitvoering van de Wet normering topinkomens (WNT) heeft de instelling zich gehouden aan de wet- en regelgeving inzake de WNT, waaronder de instellingsspecifieke regels.

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023

Algemeen: Alle vaste activa zijn dienstbaar aan de doelstelling van de stichting.

Immateriële vaste activa

Software

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Boekwaarde	15.517	0
Investerings/desinvesteringen	4.220	15.780
	19.737	15.780
Afschrijvingen	3.578	263
Boekwaarde	16.159	15.517
Aanschafwaarde	20.000	15.780
Cumulatieve afschrijvingen	3.841	263
Boekwaarde	16.159	15.517

Het gehanteerde afschrijvingspercentage is 20%

Materiële vaste activa

Meubilair en inventaris:

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Boekwaarde	93.478	98.474
Investerings/desinvesteringen	4.995	19.598
	98.473	118.072
Afschrijvingen	26.989	24.594
Boekwaarde	71.484	93.478
Aanschafwaarde	397.326	392.331
Cumulatieve afschrijvingen	325.842	298.853
Boekwaarde	71.484	93.478

Het gehanteerde afschrijvingspercentage is 20%

Vlottende activa

Debiteuren:

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Vorderingen op debiteuren	217.242	401.732
	217.242	401.732

Een voorziening voor oninbaarheid wordt niet noodzakelijk geacht.

Nog te ontvangen bijdrages projecten:

De nog te ontvangen bijdrages projecten betreft bestede uren en kosten derden, minus ontvangen subsidies en gefactureerde bedragen aan eigenaren en gemeenten.

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Provincie	38.230	105.623
RVO	185.162	112.780
Gemeenten	24.713	27.491
Derden	148.820	129.586
	396.925	375.480

Overige vorderingen :

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
SAZAS	44.514	36.405
Rente	0	0
Overige	29.693	25.430
	<u>74.207</u>	<u>61.835</u>

Liquide middelen :

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Kas	270	313
Rabobank	637.760	782.429
Rabobank spaarrekening	2.483	2.456
Spaarrekening SNS	42.662	42.410
KNAB	1.027.307	1.027.339
	<u>1.710.482</u>	<u>1.854.947</u>

De hoogte van de post liquide middelen wordt veroorzaakt door de continuïteitsreserve en het feit dat we voor een aantal projecten voorschotten hebben ontvangen.

De liquide middelen staan geheel ter vrije beschikking van de stichting.

In het saldo bij de KNAB bank zijn twee deposito's (2x € 250.000) begrepen met looptijden van één, respectievelijk twee jaar, met verschillende aanvangsdata.

Reserves

Continuïteitsreserve:

Het verloop van de continuïteitsreserve is als volgt :

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Stand per 1 januari	1.113.460	1.160.546
Uit resultaatverwerking	-81.446	-47.085
	<u>1.032.014</u>	<u>1.113.460</u>

De continuïteitsreserve is een vrij ter beschikking staande reserve aan de stichting.

Van de continuïteitsreserve is € 500.000,- in deposito gezet. Deze reserve vormt het beschikbare vermogen van de stichting voor de financiering van de vaste activa en het werkkapitaal. Het bestuur heeft de minimale omvang van de continuïteitsreserve vastgesteld op circa € 1.000.000,- dit betreft de omvang van de jaarlijkse organisatiekosten.

Cijfermatig is voorgaande als volgt weer te geven:

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Continuïteitsreserve	1.032.014	1.113.460
Vastgelegd in vaste activa	87.643	108.995
Beschikbaar voor financiering van het werkkapitaal	<u>944.371</u>	<u>1.004.465</u>

Bestemmingsreserve:

Het verloop van de bestemmingsreserve is als volgt :

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Stand per 1 januari	46.250	46.250
Onttrekking uit resultaatbestemming	0	0
Toevoeging uit resultaatbestemming	0	0
	<u>46.250</u>	<u>46.250</u>

Met betrekking tot de Bomenwacht is voor onvoorziene omstandigheden zoals stormschade een bestemmingsreserve opgenomen. Ultimo boekjaar bedraagt het saldo van deze bestemmingsreserve € 46.250. De omvang van deze reserve is gebaseerd op een schatting van de directie.

Kortlopende schulden

Belastingen en premies :

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Loonheffing	38.323	37.955
Sociale lasten en pensioenpremies	31.142	20.047
Omzetbelasting	190.530	146.485
	<u>259.995</u>	<u>204.487</u>

Crediteuren:

Schulden aan crediteuren	167.963	325.909
	<u>167.963</u>	<u>325.909</u>

Nog te besteden budgetten:

De nog te besteden budgetten bestaan uit de subsidies toekenningen minus de reeds gemaakte kosten OHW.

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Provincie	375.886	414.549
RVO	29.997	34.671
Gemeenten	89.591	57.569
Derden	60.921	131.958
	<u>556.395</u>	<u>638.747</u>

Overige schulden :

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Vakantiegeldreservering (inclusief werkgeverslasten)	70.974	60.883
ADV- en vakantierechten (inclusief werkgeverslasten)	173.897	119.965
Reservering accountantskosten en advieskosten	15.250	15.250
Nog te ontvangen inkoopfacturen	148.117	257.623
Overige	15.644	20.413
	<u>423.882</u>	<u>474.134</u>

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Landelijke samenwerking:

Door Stichting Landschapsbeheer Drenthe wordt landelijk samengewerkt met de andere provinciale instellingen voor landschapsbeheer en LandschappenNL. Doel van de samenwerking is onder meer een gezamenlijke profilering richting subsidieverstrekkingen en andere relevante partijen. Landschapsbeheer Nederland is in dit verband de uitvoerende partij. Door de provinciale instellingen wordt arbeidsinzet geleverd voor de landelijke overleggen en financieel bijgedragen in de kosten van Landschapsbeheer Nederland ter zake. De jaarlijkse bijdrage van Landschapsbeheer Drenthe bedraagt € 55.697,- exclusief de personele inzet. Van dit bedrag wordt € 27.697,- betaald door Nationale Postcode Loterij, de resterende € 28.000,- zit in het uurtarief verwerkt (zie organisatiekosten algemene lasten).

Huurovereenkomst:

Door de stichting is met Het Drents Landschap een huurovereenkomst afgesloten voor het kantoorpand Kloosterstraat 9-11 te Assen voor een periode van 5 jaar, ingaande 1 juli 2016, voor een huurprijs, inclusief energiekosten en servicekosten, van € 31.980,- per jaar, excl. BTW. De huurprijs wordt jaarlijks aangepast aan de hand van maandprijsindexcijfer volgens de consumentenprijsindex.

De huurprijs tot 1 juli 2024 is € 42.062,28,- per jaar.

Door de stichting is met Vanboeijen een bruikleen overeenkomst afgesloten voor de werkschuur Nijend 18a te Anderen voor onbepaalde tijd, voor een bruikleen vergoeding van € 5.020,56,- per jaar.

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2023 OPGESTELD CONFORM DE CATEGORIALE INDELING

ALGEMEEN

BATEN

Subsidies en bijdrages projecten:

	Realisatie 01-01-2023 t/m 31-12-2023	Begroting 01-01-2023 t/m 31-12-2023	Realisatie 01-01-2022 t/m 31-12-2021
	€	€	€
Provincie Drenthe	1.780.478	1.840.141	1.477.531
Gemeenten	697.044	741.000	725.512
Nationale Postcode Loterij	187.499	187.500	187.500
Eigenaren	388.048	460.000	488.478
RVO	250.107	405.000	176.281
Gerealiseerde opbrengsten overige	23.460		21.660
	3.326.636	3.633.641	3.076.962

Er is € 307.005,- minder gerealiseerd dan begroot. Dit komt omdat er minder is uitgevoerd aan projecten dan was begroot.

De subsidie betreffen subsidies ten behoeve van basistaken en overige projecten. Hierbij hebben de subsidies voor de basistaken een jaarlijks terugkerend karakter en zijn de subsidie voor de overige projecten meer incidenteel.

Directe projectlasten:

Werk derden MTS Brink-Veerman	13.200		12.300
Werk derden Dolmans	88.931		88.032
Werk derden Bakker	16.464		58.466
Werk derden Timmerman	53.629		12.822
Werk derden Brand Boomverzorging	30.311		54.622
Werk derden Grauwe Kiekendief	30.248		44.260
Werk derden Loonbedrijf Kort	8.588		9.200
Werk derden Danphe	17.684		20.123
Werk derden Wageningen UPS	10.000		
Werk derden Klasens Kraanverhuur	17.053		
Werk derden Emco	6.079		11.704
Werk derden BOKD	18.275		18.275
Werk derden Gradient Natuurbeheer	61.232		86.658
Werk derden Grimme Tuinonderhoud	15.650		10.666
Werk derden Grondverzet Leffers			35.365
Werk derden Willem Bosma Ecologie	21.102		11.640
Werk derden Soonties Ecologie	16.000		10.760
Werk derden Ter Beeke Agriconsult	27.205		11.492
Werk derden Klavertje Vier	20.774		10.798
Werk derden Ravon	92.146		24.020
Werk derden Lanschapsbeheer Friesland			28.750
Werk derden overige	64.581	800.000	113.229
subtotaal werk derden	629.151	800.000	673.182
Landschapsbeheer Nederland	27.697		26.452
Doorontwikkelen Streekbeheer (gemeenten)	42.000		96.809
Werkzaamheden eigenaren RAL	47.378		46.580
Beheer vergoedingen eigenaren	102.982		104.973
VOF Eytemaheert	21.700		
Stam Loonbedrijf	12.793		
Biocontrole	11.765		
Nijk	11.270		
In Ontwerp	11.478		
Eigen werkzaamheden eigenaren			40.159
VanBoeijen			5.196
Cruydt-Hoeck	25.104		27.249
Agrab	6.990		
Wageningen University	8.783		
Hoiting Natuurlijkbeheer	13.000		12.000
A3 kleding	15.692		
Natuur en Milieufederatie			5.000
DataQuint	12.651		6.403
AOC Terra	20.553		21.296
Groenvoorziening Bakker	162.583		115.854
SolarFence	31.933		16.931
Noordkoop	18.549		24.154
Overige directe projectkosten	149.297	900.000	148.616
	754.197	900.000	697.672
	1.383.349	1.700.000	1.370.853

**Stichting Landschapsbeheer
Drenthe**

Er is € 316.651,- minder uitgegeven dan was begroot. Dit komt oa omdat er werkzaamheden niet doorgingen of werden doorgeschoven naar 2024.

Dekkingsbijdrage projecten:	1.943.287	1.933.641	1.706.109
-----------------------------	-----------	-----------	-----------

De dekkingsbijdrage projecten is het saldo van de projectbaten (subsidies en bijdrages projecten) en de directe projectlasten. De omvang van de projectbaten en directe projectlasten kunnen sterk fluctueren door met name uitbesteed werk aan derden. De dekkingsbijdrage projecten kan dan ook gezien worden als de netto projectopbrengst waaruit de personele inzet van de stichting, inclusief bijkomende lasten, gefinancierd moet worden. Met de aansluiting tussen de categorale exploitatierekening en de functionele resultatenoverzichten basistaken en overige projecten kan de financiering van de personele inzet van de stichting zichtbaar worden gemaakt:

Lasten

In kostprijs te dekken lasten:

	Realisatie 01-01-2023 t/m 31-12-2023	Begroting 01-01-2023 t/m 31-12-2023	Realisatie 01-01-2022 t/m 31-12-2022
	€	€	€
Lasten			
Personeel	1.640.470	1.613.141	1.431.350
Organisatie	354.057	357.000	293.424
Kapitaallasten	30.206	33.500	28.421
	2.024.733	2.003.641	1.753.195
Personele inzet tegen kostprijzen:			
Basistaken	1.128.174	1.232.820	1.017.967
Overige projecten	769.467	821.917	597.292
Totaal	1.897.641	2.054.737	1.615.259
In kostprijs te dekken lasten	2.024.733	2.003.641	1.753.195
Dekkingsoverschot	-127.092	51.096	-137.935
Resultaat projecten	22.185	-121.096	69.190
Diverse baten en lasten	23.460		21.660
Resultaat boekjaar	-81.446	-70.000	-47.086
Gerealiseerde ureninzet personeel op projecten	22.700	24.646	20.475
Gemiddeld tarief per uur	83,60	83,37	81,40

LASTEN

Personeel :

	Realisatie 01-01-2023 t/m 31-12-2023	Begroting 01-01-2023 t/m 31-12-2023	Realisatie 01-01-2022 t/m 31-12-2022
	€	€	€
Brutosalarislasten	1.191.580	1.186.725	1.060.085
Werkgeverslasten	495.345	461.800	431.562
Mutatie vakantiegeldreservering en ADV- en vakantierechten	53.934		8.940
Ontvangen ziektegeld	-152.524	-60.384	-105.687
Overige personeelskosten	27.307	25.000	36.450
Wervingskosten directeur	24.828		
Subtotaal	1.640.470	1.613.141	1.431.350

Er is € 27.329,- meer aan personeelskosten gemaakt dan was begroot. De werkgeverslasten waren hoger dan begroot. Het aantal verlofuren is behoorlijk gestegen. Door een zeer hoog ziekteverzuim is het ontvangen ziektegeld fors hoger dan begroot. De wervingskosten voor de nieuwe directeur was niet begroot als personeelskosten maar als organisatiekosten onder adviseurskosten.

Het gemiddeld aantal fte's in dienst van de stichting bedroeg	22,5	22,76	20,83
---	------	-------	-------

**Stichting Landschapsbeheer
Drenthe**

Organisatie :

	Realisatie 01-01-2023 t/m 31-12-2023	Begroting 01-01-2023 t/m 31-12-2023	Realisatie 01-01-2022 t/m 31-12-2022
	€	€	€
Huisvestingslasten			
Huur kantoor	34.485	35.000	33.575
Energie en water	7.475	7.500	7.150
Overige huisvestingslasten	21.936	23.000	18.617
	<u>63.896</u>	<u>65.500</u>	<u>59.342</u>
Bureaulasten			
Telefoon	12.264	14.000	11.646
Kantoorartikelen, kopieerkosten en drukwerk	13.488	10.000	11.226
Dienstreizen personeel	121.247	101.000	85.956
Automatisering	61.183	40.000	40.579
	<u>208.182</u>	<u>165.000</u>	<u>149.407</u>
Algemene lasten			
Verzekeringen en belastingen	9.548	12.000	9.417
Accountantskosten	17.240	16.500	17.687
Adviseurs/vervangingskosten	6.400	40.000	1.500
Bijdrage LandschappenNL	28.000	28.000	28.000
Overige	20.791	30.000	28.072
	<u>81.979</u>	<u>126.500</u>	<u>84.676</u>
Totaal organisatielasten	<u>354.057</u>	<u>357.000</u>	<u>293.424</u>

De totale organisatie lasten wijken nauwelijks af van de begroting. Echter er zijn grote verschillen per onderdeel. De algemene lasten zijn fors lager dan begroot. Dit komt oa doordat de wervingskosten voor de nieuwe directeur onder personeelskosten vallen.

De overige kosten zijn lager dan begroot. Dit komt oa doordat de licentiekosten voor software nu onder de automatiseringskosten vallen

Huisvestinglasten wijkt niet noemenswaardig af.

Bureaulasten zijn hoger dan begroot. Dit komt oa omdat de kosten voor de dienstreizen hoger zijn dan begroot. De automatiseringskosten zijn hoger dan begroot. Dit komt oa omdat de licentiekosten voor software hier nu bij worden opgeteld. Tevens zijn door de implementatie van een paar softwarepakketten er meer kosten gemaakt dan was verwacht.

Kapitaallasten en - baten

Afschrijving meubilair en inventaris	30.567	33.500	24.857
Rentebaten	-361		3.564
Totaal kapitaallasten	<u>30.206</u>	<u>33.500</u>	<u>28.421</u>

De kapitaallasten wijken niet noemenswaardig af van de begroting.

Naam: N. vom Bruch

Functie: Directeur

Plaats: Assen

Datum: 22 mei 2024

Handtekening:

WNT-verantwoording 2023 Stichting Landschapsbeheer Drenthe

De WNT is van toepassing op Stichting Landschapsbeheer Drenthe. Het voor Stichting Landschapsbeheer Drenthe toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2023 € 223.000.

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling

bedragen x € 1		F.T.L.M. de Gruijter
Funcctiegegevens		directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023		01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)		0,9
Dienstbetrekking?		ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen		91.188
Beloningen betaalbaar op termijn		15.967
<i>Subtotaal</i>		<i>107.155</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		200.700
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag		N.v.t.
Totale bezoldiging		107.155
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan		N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling		N.v.t.
Gegevens 2022		
		F.T.L.M. de Gruijter
Funcctiegegevens		directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2022		01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)		1
Dienstbetrekking?		ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen		96.431
Beloningen betaalbaar op termijn		16.746
<i>Subtotaal</i>		<i>113.177</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		216.000
Totale bezoldiging		113.177

Topfunctionarissen met een totale bezoldiging van € 1.900 of minder

NAAM TOPFUNCTIONARIS	FUNCTIE
K. Smid	Voorzitter Raad van Toezicht
M. van der Pauw	Lid Raad van Toezicht
C. Kool	Lid Raad van Toezicht
C. Wiersma	Lid Raad van Toezicht
P.M. Broekema	Lid Raad van Toezicht
E. Meijles	Lid Raad van Toezicht
F. Hoving	Lid Raad van Toezicht
A. Lukkes	Lid Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bij Stichting Landschapsbeheer Drenthe betreffen onbezoldigde functies.

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

OVERIGE GEGEVENS

RESULTAATBESTEMMING

Vooruitlopend op de besluitvorming door het Bestuur is het resultaat over 2023 als volgt in de jaarrekening 2023 verwerkt:

Bestemming saldo 2023

Mutatie continuïteits reserve	-81.446
-------------------------------	---------

	<u><u>-81.446</u></u>
--	-----------------------

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Landschapsbeheer Drenthe

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Landschapsbeheer Drenthe te Assen gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening op de pagina's 44 tot en met 56 een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Landschapsbeheer Drenthe per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven en in overeenstemming met de bepalingen bij en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2023;
2. de staat van baten en lasten over 2023; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2023 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Landschapsbeheer Drenthe zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, die bestaat uit:

- Bestuursverslag (pagina 2 tot en met 43); en
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat en alle informatie bevat die op grond van RJ-richtlijn 640 organisaties zonder winststreven en de bepalingen van en krachtens de WNT is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720 en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT). Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, in overeenstemming met RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en

- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Assen, 22 mei 2024

UNP accountants adviseurs B.V.
namens deze

E.J. ter Wijlen MSc RA

BIJLAGEN

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2023 OPGESTELD CONFORM DE FUNCTIONELE INDELING

Jaarrekening 2023

		Basistaken	Jaarplannen	Cultuurhistorie	Soorten OV	Totaal	Adm Beheer	Totaal
Personeelslasten	1.398.921	415.980	436.300	391.653	154.988	1.398.921	246.467	1.645.388
Huisvestingslasten	54.241	16.129	16.917	15.186	6.009	54.241	9.556	63.797
Bureaulasten	176.801	52.573	55.141	49.498	19.588	176.801	31.149	207.950
Algemene lasten	65.838	19.578	20.534	18.433	7.294	65.838	11.600	77.438
Kapitaallasten	25.642	7.625	7.997	7.179	2.841	25.642	4.518	30.160
	1.721.443	511.884	536.889	481.949	190.721	1.721.443	303.290	2.024.733
							18%	

Begroting 2023

		Basistaken	Jaarplannen	Cultuurhistorie	Soorten OV	Totaal	Adm Beheer	Totaal
Personeelslasten	1.417.756	408.107	419.593	425.655	164.401	1.417.756	195.385	1.613.141
Huisvestingslasten	55.912	16.095	16.548	16.787	6.484	55.912	9.588	65.500
Bureaulasten	149.957	43.166	44.381	45.022	17.389	149.957	15.043	165.000
Algemene lasten	115.712	33.308	34.246	34.740	13.418	115.712	10.788	126.500
Kapitaallasten	29.473	8.484	8.723	8.849	3.418	29.473	4.027	33.500
	1.768.811	509.160	523.489	531.053	205.109	1.768.811	234.830	2.003.641

Jaarrekening 2022

		Basistaken	Jaarplannen	Cultuurhistorie	Soorten OV	Totaal	Adm Beheer	Totaal
Personeelslasten	1.222.121	370.665	399.700	323.572	128.184	1.222.121	209.101	1.431.223
Huisvestingslasten	50.700	15.377	16.582	13.423	5.318	50.700	8.675	59.374
Bureaulasten	127.398	38.639	41.666	33.730	13.362	127.398	21.797	149.195
Algemene lasten	72.410	21.962	23.682	19.171	7.595	72.410	12.389	84.799
Kapitaallasten	24.426	7.408	7.989	6.467	2.562	24.426	4.179	28.606
	1.497.054	454.052	489.618	396.364	157.021	1.497.054	256.142	1.753.196

Basistaken 2023 realisatie	KOSTEN			FINANCIERING						
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten	RVO SNN	Derden	NPL	Totaal baten	Saldo
<u>Uitvoerbeheer</u>										
Bomenwacht	88.004	92.887	180.891	20.000	108.449		42.442	10.000	180.891	0
Boerenlandvogels	50.518	10.787	61.305	56.030			275	5.000	61.305	0
GroenAdvies	13.953		13.953	13.680			273		13.953	0
Soortenbeheer	47.736	19.839	67.575	47.328			20.247		67.575	-0
Bescherming Knoflookpad	11.804	2.838	14.642	14.642					14.642	0
Communicatie en educatie	14.721	5.643	20.364	20.364				0	20.364	0
Extern netwerk	48.615	2.113	50.727	50.727					50.727	0
Geovisia	29.048	8.049	37.097	34.097				3.000	37.097	-0
Project en methodiekontwikkeling	30.260		30.260	21.550				8.710	30.260	0
Teamoverleg Projecten	31.096		31.096	31.096					31.096	0
Teamoverleg Streekbeheer	12.811	314	13.125	13.125					13.125	0
Vrijwilligerswerk Algemeen	17.108	272	17.380	17.380					17.380	0
Arbo vrijwilligerswerk	19.980		19.980	19.980				0	19.980	0
Kerndata 2021	24.456		24.456	24.456				0	24.456	0
Algemeen cursussen vrijwilligerswerk	18.000		18.000	18.000				0	18.000	0
Zaagcursus	13.000	0	13.000	7.463			5.537		13.000	-0
Snoeicursus	1.878	122	2.000	13			1.988		2.000	-0
Zeiscursus	5.429	3.571	9.000	8.488			512		9.000	-0
Bosmaaier	240		240	240					240	0
Bloemenweides	1.434	781	2.215	2.215					2.215	-0
Vrijwilligers evenementen	1.511		1.511	1.511				0	1.511	0
Vrijwilligersdag	26.774	8.227	35.001	34.984			17		35.001	0
Boomfeestdag	1.918		1.918	1.918					1.918	0
Ladderkeuring	1.040		1.040	1.040					1.040	-0
Gereedschapsbeheer uitleen	6.646	24.688	31.334	30.334				1.000	31.334	0
Gereedschapsbeheer professionalisering			0						0	0
Natuurwerkdag	32.659	1.730	34.389	20.688	6.000			7.701	34.389	0
Jaarplan Aa en Hunze	35.121	21.738	56.859	26.578	27.213		248	2.820	56.859	0
Jaarplan Assen	58.204	32.605	90.809	41.692	41.692		3.036	4.389	90.809	0
Jaarplan Borger-Odoorn	34.102	27.085	61.186	29.025	29.025		84	3.052	61.186	0
Jaarplan Coevorden	27.635	10.835	38.470	18.273	18.273			1.924	38.470	0
Communicatie jaarplannen	0		0						0	0
Jaarplan Emmen	34.472	31.478	65.950	30.988	31.700			3.262	65.950	0
Jaarplan Hoogeveen	43.646	21.142	64.788	28.728	28.728		4.308	3.024	64.788	-0
Jaarplan Meppel	64.718	40.094	104.812	51.858	48.216			4.738	104.812	0
Jaarplan Midden Drenthe	59.236	19.070	78.306	36.110	36.110		2.286	3.800	78.306	-0
Jaarplan Noordenveld	42.915	19.206	62.121	29.050	28.839		1.176	3.056	62.121	0
Jaarplan Tynaarlo	31.161	13.326	44.487	21.085	21.085		101	2.216	44.487	0
Jaarplan Westerveld	73.641	60.421	134.062	54.532	72.052		1.738	5.740	134.062	0
Jaarplan De Wolden	72.685	47.759	120.443	57.008	57.008		427	6.000	120.443	-0
Totalen	1.128.172	526.619	1.654.791	936.275	554.390	0	84.695	79.432	1.654.791	0
Basistaken	550.637	181.861	732.499	511.348	114.449	0	71.291	35.411	732.499	-0
Jaarplannen	577.535	344.758	922.293	424.927	439.941	0	13.405	44.021	922.293	0
	1.128.172	526.619	1.654.791	936.275	554.390	0	84.695	79.432	1.654.791	0

Basistaken 2023 begroting	KOSTEN			FINANCIERING						
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten		Derden	NPL	Totaal baten	Saldo
Bomenwacht	97.689	95.000	192.689	20.000	90.000		68.000	10.000	188.000	-4.689
Natuurwerkdag	29.276	13.100	42.376	25.000	6.000			9.000	40.000	-2.376
Boerenlandvogels	41.280	5.012	46.292	46.012					46.012	-280
GroenAdvies	20.720		20.720	19.720			1.000		20.720	0
Communicatie en educatie	17.538	14.420	31.958	26.958				5.000	31.958	0
Soortenbeheer	49.991	7.284	57.275	55.000					55.000	-2.275
Extern netwerk	52.914	6.500	59.414	59.414					59.414	0
Geovisia	30.774		30.774	27.774				3.000	30.774	0
Project en methodiekontwikkeling	37.956		37.956	32.456				5.500	37.956	0
Vrijwilligerswerk Algemeen	9.472		9.472	9.472					9.472	0
Cursussen vrijwilligerswerk	20.066	13.360	33.426	28.426				5.000	33.426	0
Vrijwilligers evenementen	20.150	4.600	24.750	19.750				5.000	24.750	0
Arbo vrijwilligerswerk	10.878		10.878	8.878				2.000	10.878	0
Kerndata 2021	26.102		26.102	23.102				3.000	26.102	0
Gereedschapsbeheer	17.464	17.278	34.742	27.742				7.000	34.742	0
Teamoverleg Streekbeheer	22.300		22.300	22.300					22.300	0
Teamoverleg Projecten	13.358		13.358	13.358					13.358	0
Jaarplan Aa en Hunze	36.540	12.650	49.190	24.145	24.145		-1.666	2.538	49.162	-28
Jaarplan Assen	44.834	17.750	62.584	32.003	32.003		-4.776	3.368	62.598	14
Jaarplan Borger-Odoorn	35.838	24.620	60.458	29.642	29.642		-1.940	3.117	60.461	3
Jaarplan Coevorden	26.572	8.250	34.822	16.560	16.560			1.743	34.863	41
Jaarplan Emmen	39.908	33.950	73.858	35.283	35.283			3.714	74.280	422
Jaarplan Hoogeveen	45.480	14.500	59.980	28.709	28.709			3.022	60.440	460
Jaarplan Meppel	62.632	36.067	98.699	48.247	48.247		-1.333	4.741	99.902	1.203
Jaarplan Midden Drenthe	58.952	14.850	73.802	35.920	35.920		-1.492	3.780	74.128	326
Jaarplan Noordenveld	39.452	16.250	55.702	28.747	28.747		-4.776	3.024	55.742	40
Jaarplan Tynaarlo	33.180	5.190	38.370	20.510	20.510		-4.776	2.156	38.400	30
Jaarplan Westerveld	72.274	24.550	96.824	54.436	54.436		-17.772	5.730	96.830	6
Jaarplan De Wolden	78.814	35.500	114.314	57.095	57.095		-5.868	6.010	114.332	18
Jaarplannen communicatie										
Totaal	1.092.404	420.681	1.513.085	876.659	507.297		24.601	97.443	1.506.000	-7.085
Basistaken	517.928	176.554	694.482	465.362	96.000	0	69.000	54.500	684.862	-9.620
Jaarplannen	574.476	244.127	818.603	411.297	411.297	0	-44.399	42.943	821.138	2.535
	1.092.404	420.681	1.513.085	876.659	507.297		24.601	97.443	1.506.000	-7.085

Toelichting op de Basistaken

Begrotingen Basistaken.

De Provincie Drenthe en Landschapsbeheer Drenthe hebben op hoofdlijnen afgesproken hoe het door de Provincie Drenthe beschikte geld verdeeld wordt. De projectbegrotingen zijn door verschillende medewerkers opgesteld. Deze begrotingen met de bij behorende saldo's zijn goedgekeurd door de directeur. In de begrotingen is er al rekening mee gehouden dat er een bedrag uit het Investeringsbudget 2020/2023 is toegekend. Aangezien het totaal van de begrotingen binnen de afspraken die met de Provincie Drenthe zijn gemaakt vallen levert dit geen probleem op.

Gerealiseerde resultaten Basistaken.

Het uitgangspunt bij de Basis Taken is dat er geen positief saldo over het totaal van de projecten mag zijn. Vandaar dat de saldo's over de projecten nul of negatief is.

Overige projecten 2023 realisatie	KOSTEN			FINANCIERING							Totaal baten	Saldo
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten	RVO SNN	Derden	NPL	Doorgeschoven			
Cultuurhistorie en landschap												
FNV			0				4.277				4.277	4.277
Kleine Bomenproject	18.854,25	25.754	44.608		4.962		34.623	5.023			44.608	0
Poelenwacht	4.082,00	4.294	8.376				3.007	5.369			8.376	0
Parels van Assen	3.826,00		3.826		11.172		7.411		-14.757		3.826	0
Eiken Processie Rups	5.373,00	3.353	8.726		25.998				-17.272		8.726	0
Inboet	628,00	3.164	3.792					3.792			3.792	0
Mensige uitvoer	5.621,00	14.377	19.998		21.349				-1.351		19.998	0
MAC	3.003,00		3.003					3.003			3.003	0
Doorontwikkeling Streekbeheer	28.971,00	31.927	60.898		117.326				-56.428		60.898	0
Weldadigheid	5.222,00	9.477	14.699				27.599		-12.900		14.699	0
Waalborg			0				6.191		-6.191		0	0
Aardkundige waarden advies	8.586,00		8.586	10.000					-1.414		8.586	0
Brinken Bokashi	3.292,00	6.978	10.270		5.000		2.488	5.000	-2.218		10.270	0
Millennium bos			0				2.000		-2.000		0	0
Nationaal Park Zuid West Drenthe-Afstemming	12.177	-38.153	-25.976	44.169		124.872			-195.017		-25.976	0
Nationaal Park Zuid West Drenthe-Campagne	86.070,00	1.313	87.383			25.096			62.287		87.383	0
Nationaal Park Zuid West Drenthe-Beheerplan	15.144,00	3.095	18.239			1.363			16.876		18.239	0
Pingo project Groningen	7.301,00		7.301				5.819	1.462			7.281	-20
Streekbeheer Drentse Aa-Governance	931,00		931	70.000		24.211			-93.280		931	0
Streekbeheer Drentse Aa-Analyse	27.914,00	2.938	30.852			7.800			23.052		30.852	0
Streekbeheer Drentse Aa-Ambitie	27.957	26.896	54.853			1.189	60		53.604		54.853	0
Uffelter Boervaartje	4.523,00	13.039	17.562				21.265	1.000			22.265	4.703
POP3 2022-2024-projectmanagement	8.036,00		8.036			162.473	314		-154.751		8.036	0
POP3 2022-2024-kwaliteitsverbetering	28.392,00	14.250	42.642			19.530			23.112		42.642	0
Pingo Programma fase 3	8.575,00		8.575	497			3.661	5.000			9.158	583
Verdroging Veentjes	9.755,75	10.996	20.752				21.038	1.750			22.788	2.036
Oosterduinen	6.225,00		6.225		4.544			1.681			6.225	0
Boerenerven Valthe fase 2	8.160,51	12.742	20.902		10.905		10.000		-3		20.902	0
BBND Broekstreek	33.088,00	104.760	137.848	218.544					-80.696		137.848	0
BBND Roden Leekstermeer	18.447,50	31.822	50.270	105.000					-54.731		50.270	0
BBND Norgersdorpenlandschap	14.620,00	22.412	37.032	225.493			49		-188.510		37.032	0
BBND Ees Weerdinge	10.756,93	108.146	118.903	141.874					-22.971		118.903	0
Duurzame Melkveehouderij			0	55							55	55
Landschapsherstelproject Eelde-Paterswolde	6.652,00	6.894	13.546		1.650		31.120		-19.224		13.546	0
POP 3 Natuurbedrijfsplannen	19.266,00	1.980	21.246				26.852		-5.606		21.246	0
Leger des Heils	1.122,00	3.303	4.425				9.919		-5.494		4.425	0
Uitvoeringsbudget impuls Drents Friesewold		43.061	43.061	34.517			1.678	1.635	5.231		43.061	0
Mensinge Tuin historie	578,50		579		2.613				-2.035		578	-1
BBND Monitoring	12.128	12.961	25.089	58.939					-33.850		25.089	0
Determinatie perenbomen Dokter Larjeweg	468,00		468				468				468	0
BBND Academie			0	2.076					-2.076		0	0
Autochtoon beplantingsmateriaal	30.729,00	12.640	43.369	71.477				5.000	-33.108		43.369	0
Noordergraf Vervolg	98,00		98	-758				856			98	0
Versterking Toegangspoort Holtingerveld	6.927,00	1.095	8.022	4.718	3.705						8.423	401
Onderzoek Boomgaarden HDL	98,00		98								0	-98
Bermbeheer Maatschappij van Weldadigheid	2.277,00	1.350	3.627				3.460				3.460	-167
Belonen Duurzaam Boeren	9.811,25		9.811	-828					10.639		9.811	0
Nachtkralen MvW	2.512,00	9.031	11.543						11.543		11.543	0
Herstel Joodse Begraafplaats Veenhuizen	14.956,00	4.081	19.037	20.000	10.000		24.112	5.000	-40.075		19.037	0
Herstel Hugesparkje Assen	588,00		588						588		588	0
Kleine landschapselementen Duurzaam Boeren	15.558,00	5.939	21.497	47.952			37.500		-63.955		21.497	0
RCE	11.858,00		11.858				12.372		-514		11.858	0
Snoei advies Assen	49,00		49		5.890				-5.841		49	0
Landschap -en boerenerven Yde	332,00		332	39.500					-39.168		332	0
Landschap -en boerenerven Midlaren	2.025,00		2.025	17.500					-15.475		2.025	0
Versterking verbondenheid	10.554,00		10.554	49.440					-38.886		10.554	0
Tweede Drone	196,00		196						196		196	0
	564.315	515.915	1.080.230	1.160.165	225.114	366.534	297.283	45.571	-1.002.669	1.091.998	11.768	

Overige projecten 2023 realisatie	KOSTEN			FINANCIERING							Totaal baten	Saldo
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten	RVO SNN	Derden	NPL	Doorgeschoven			
Soortenbeheer			0							0	0	
Inventarisatie WMD 2021		1.874	1.874				1.861			1.861	-13	
Gebiedsmakelaar	61.710,00	148.744	210.454	252.589	4.500				-46.635	210.454	0	
Wilde Bijenlinie	510,00	88	598				13.522		-12.925	598	0	
Bijles 2021	12.489,00	3.419	15.908	36.404					-20.496	15.908	0	
Plan Boom	4.179,00	27.165	31.344				17.113	15.000	-769	31.344	0	
Heidebeheer Maatschappij van Weldadigheid	3.690,00	24.406	28.096				27.881		215	28.096	0	
Berm Scouts			0							0	0	
Kerkuil Peize Zuid	3.011,00	1.030	4.041		6.701				-2.660	4.041	0	
Kwaliteitsimpuls kleine natuurterreinen			0	5.736						5.736	5.736	
Monitoring uitvoeringsplan boerenlandvogels	2.823,00	5.074	7.897	14.617					-6.720	7.897	0	
Steenulen Aa en Hunze 2022-2023	8.009,00	8.069	16.078	5.000	13.179				-2.101	16.078	0	
PAS MvW			0				426			426	426	
Versneld natuur Hertsel	1.452		1.452				4.836			4.836	3.384	
Spoorbaan Oudemolen, Tynaarlo	1.687,75	4.548	6.236				7.065			7.065	829	
Drentse Paosbloem	6.218,00		6.218	6.218						6.218	0	
Heide en Veenvlinders 2021	16.906,00	6.887	23.793	19.793				4.000		23.793	0	
Aanplant particuliere bosjes	8.338,00	8.199	16.537	59.514					-42.977	16.537	0	
Energietuin Assen	235,50	-282	-47							0	47	
POP3 Kansrijke weidevogelgebieden	5.646,00	22.195	27.841			145.208			-117.367	27.841	0	
Natuur erf 2022-2024	29.057,31	26.901	55.958	24.348			18.200	10.500	2.910	55.958	0	
Knollathyrus	5.114,88	5.222	10.337	9.564			3.000	1.935	-4.162	10.337	0	
Berm Scouts 2023	9.865,47	25	9.890	36.223					-26.333	9.890	0	
Boscompensatie Prorail	1.363,75		1.364				5.280		-3.916	1.364	0	
Drentse Paosbloem 2023	8.489,00	10.000	18.489	15.989			2.500			18.489	0	
Bescherming opgroeiende wulpenkuikens	10.038,00	3.497	13.535				14.340	3.362	-4.167	13.535	0	
Kwaliteitsimpuls kleine natuurterreinen 2023	1.856,00	3.535	5.391	16.903					-11.512	5.391	0	
Biodiversiteit provinciale sluisen	127,50		128						128	128	1	
Zandwegen fase 1 2023-24	93,50		94	5.000					-4.907	93	-1	
Poelensnoer Knoflookpad fase 2023-24	70,14		70	13.537					-13.467	70	0	
Masterplan Ijsbanen			0							0	0	
Steenulen Aa en Hunze 2024-2025			0							0	0	
Heide en veenvlinders 2023	304,00		304	14.848					-14.544	304	0	
Natuur erf 2024-25	23,00		23						23	23	0	
Knollathyrus 2024	47,00		47	9.000					-8.953	47	0	
Drentse Paosbloem			0	3.637					-3.637	0	0	
Heide en Veenvlinders 2024-25	78,50		79						79	79	0	
Gebieds scans Boerenlandvogels	1.727,00		1.727	5.775					-4.048	1.727	0	
Totaal	205.159	310.595	515.754	554.694	24.380	145.208	116.024	34.797	-348.941	526.163	10.408	
Totaal	769.474	826.510	1.595.984	1.714.859	249.494	511.742	413.307	80.368	-1.351.609	1.618.161	22.176	

Overige projecten 2023 begroting

	KOSTEN			FINANCIERING						Totaal baten
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten		Derden	NPL		
Cultuurhistorie en landschap										
Kleine Bomenproject	19.550	45.000	64.550				69.000			69.000
Poelenwacht	2.198	4.250	6.448				12.500			12.500
Parels van Assen	0	1.000	1.000				6.425			7.925
Eiken Protesseie Rups	8.115	2.400	10.515		10.350					10.350
Inboet	1.176	2.800	3.976					4.000		4.000
Mensige uitvoer	12.220	15.000	27.220		30.000					30.000
MAC	19.821	1.000	20.821					22.190		22.190
Doorontwikkeling Streekbeheer	23.546	34.000	57.546		50.000					50.000
Weldadigheid	11.481	10.000	21.481				23.210			23.210
Waalborg	3.407	4.000	7.407				7.360			7.360
Aardkundige waarden advies	8.468		8.468	8.000						8.000
Brinken Bokashi	9.839	12.350	22.189	5.000	5.000		6.650	5.000		21.650
Millennium bos	0		0							0
Nationaal Park Zuid West Drenthe	110.473	106.750	217.223	44.169		166.579				210.748
Pingo project Groningen	7.056		7.056				6.700			6.700
Streekbeheer Drentse Aa	46.855	61.200	108.055	70.000			35.338			105.338
Uffelter Boervaartje	5.375	19.500	24.875	20.000	1.500		17.410	1.000		39.910
POP3 2022-2024	24.514	147.400	171.914			173.327				173.327
Pingo Programma fase 3	1.176		1.176	497						497
Verdroging Veentjes	7.533		7.533	1.000			5.000	1.750		7.750
Oosterduinen	4.675	1.360	6.035		5.610					5.610
Boerenerven Valthe fase 2	8.728	24.000	32.728		20.000		10.000			30.000
BBND Broekstreek	46.954	113.409	160.363			157.585				157.585
BBND Roden Leekstermeer	24.659	80.000	104.659			103.214				103.214
BBND Norgeresdorpenlandschap	31.857	142.716	174.573			172.704				172.704
BBND Ees Weerdinghe	54.750	570.791	625.541			625.541				625.541
Duurzame Melkveehouderij	0		0							0
Landschapsherstelproject Eelde-Paterswolde	8.240	23.955	32.195		10.750		16.200	3.500		30.450
POP3 Natuurbedrijfsplannen	31.790		31.790	31.790						31.790
Leger Des Heils	8.972	16.334	25.306				27.491			27.491
Uitvoeringsbudget Impuls Drents-Friese grensstreek			63.000	63.000						63.000
Tuinhistorisch onderzoek Mensinge	1.755	1.755	3.510		1.755		1.755			3.510
BBND Monitoring	46.172	20.454	66.626	65.389						65.389
BBND Academie	2.260		2.260	2.260						2.260
Cursus Autochtone Beplanting	44.290	38.200	82.490	77.490				5.000		82.490
Cursus Noordergraf	1.804	1.020	2.824				2.824			2.824
Versterking Toegangspoort Holtingerzand	8.088	1.350	9.438	4.719	4.719					9.438
Onderzoek Boomgaarden HDL			0							0
Bermbeheer Maatschappij van Weldadigheid	3.360	100	3.460				3.460			3.460
Belonen Duurzaam Boeren			0							0
Nachtkralen MVW	4.884		4.884				4.884			4.884
Herstel Joodse Begraafplaats Veenhuizen	36.500	18.500	55.000	20.000	10.000		20.000	5.000		55.000
Herstel Hugesparkje Assen	7.416		7.416		7.416					7.416
Kleine landschapselementen Duurzaam Boeren	25.452	60.000	85.452	47.952			37.500			85.452
RCE	12.273		12.273				12.273			12.273
Snoei advies Assen	5.890		5.890		5.890					5.890
Landschap -en boerenerven Yde	26.000	48.000	74.000	39.500	19.500		15.000			74.000
Landschap -en boerenerven Midlaren	33.500	18.500	52.000	17.500	17.500		17.000			52.000
Versterking verbondenheid	27.475		27.475	27.475						27.475
Tweede Drone			0							0
Subtotaal	830.543	1.710.094	2.540.637	545.741	201.490	1.398.950	357.980	47.440	0	2.551.601

Overige projecten 2023 begroting

	KOSTEN			FINANCIERING						Totaal baten
	Personele inzet	Directe projectkosten	Totaal kosten	Provincie	Gemeenten		Derden	NPL		
Soortenbeheer										
Inventarisatie WMD 2021	0	0	0				0			0
Gebiedsmakelaar	37.695	137.000	174.695	170.000	4.500					174.500
Wilde Bijenlinie	8.137	4.200	12.337				11.900			11.900
Bijles 2021	23.536	14.450	37.986	36.600						36.600
Plan Boom	6.668	20.000	26.668				30.000			30.000
Heidebeheer Maatschappij van Weldadigheid	6.673	19.014	25.687				25.050			25.050
Bermscouts	0	16.750	16.750	30.000						30.000
Kerkuil Peize Zuid	0	5.209	5.209		18.292					18.292
Kwaliteitsimpuls kleine natuurterreinen	0	3.450	3.450	8.144						8.144
Monitoring uitvoeringsplan boerenlandvogels	1.393	5.170	6.563				8.656			8.656
Steenuilen Aa en Hunze 2021-2022	12.308	7.345	19.653	5.000	14.000					19.000
PAS MvW			0							0
Versneld natuur Hertsel	2.277	7.345	9.622				2.000			2.000
Spoorbaan Oudemolen Tynaarlo	1.276	2.350	3.626				3.600			3.600
Drentse Paosbloem	4.810	1.550	6.360	6.100						6.100
Heide en Veenvlinders 2021	25.565	11.450	37.015	31.290				4.000		35.290
Aanplant particuliere bosjes 2022-2023	13.890	69.710	83.600	82.788						82.788
Energietuin Assen	0	12.500	12.500				15.000			15.000
POP3 Kansrijke Weidevogelgebieden	34.438	110.000	144.438			142.392				142.392
Natuur erf 2022-2023	28.428	24.450	52.878	31.000				21.000		52.000
Knollathyrus	5.481	10.500	15.981	15.030				1.935		16.965
Bermscouts 2023	12.254	500	12.754	8.000	4.000					12.000
Boscompensatie Prorail	8.593	7.000	15.593				15.000			15.000
Drentse Paosbloem 2023	11.451	32.750	44.201	18.484			2.500			20.984
Bescherming opgroeiende wulpenkuikens	8.039	10.500	18.539	8.668			4.500	6.000		19.168
Kwaliteitsimpuls kleine natuurterreinen 2023	6.153	10.750	16.903	16.903						16.903
Biodiversiteit provinciale sluisen			0							0
Zandwegen fase 1 2023-24	5.000		5.000	5.000						5.000
Poelensnoer Kniflookpad fase 2023-24	10.130	3407	13.537	13.537						13.537
Masterplan Ijsbanen			0							0
Steenuilen Aa en Hunze 2024-2025			0							0
Heide en veenvlinders 2023	11.121	3.402	14.523	14.523						14.523
Natuur erf 2024-25			0							0
Knollathyrus 2024			0							0
Drentse Poasbloem			0							0
Heide en Veenvlinders 2024-25			0							0
Gebieds scans Boerenlandvogels	5.775		5.775	5.775						5.775
			0							0
subtotaal	291.087	550.752	841.839	515.498	40.792	142.392	109.550	32.935	0	841.167
Totaal	1.121.630	2.260.846	3.382.476	1.061.239	242.282	1.541.342	467.530	80.375	0	3.392.768

Bestedingen Postcodeloterij

Realisatie 2023

Omschrijving Project	Financiering			Directe projectkosten Totaal	Dekkings- bijdrage	Personele inzet	Nog te besteden
	NPL	Overige	Totaal				
	€	€	€	€	€	€	€
Algemene uren	27.697	28.000	55.697	55.697	0	0	0
Bomenwacht	10.000	170.891	180.891	92887	88.004	88004	0
Boerenlandvogels	5.000	56.305	61.305	10.787	50.518	50.518	0
Jaarplan AaenHunze	2.820	54.039	56.859	21.738	35.121	35.121	0
Jaarplan VO Assen	4.389	86.420	90.809	32.605	58.204	58.204	0
Jaarplan VO BorgerOdoorn	3.052	58.134	61.186	27.085	34.102	34.102	0
Jaarplan VO Coevorden	1.924	36.546	38.470	10.835	27.635	27.635	0
Jaarplan VO Emmen	3.262	62.688	65.950	31.478	34.472	34.472	0
Jaarplan VO Hoogeveen	3.024	61.764	64.788	21.142	43.646	43.646	0
Jaarplan Meppel	4.738	100.074	104.812	40.094	64.718	64.718	0
Jaarplan VO MiddenDrenthe	3.800	74.506	78.306	19.070	59.236	59.236	0
Jaarplan VO Noordenveld	3.056	59.065	62.121	19.206	42.915	42.915	0
Jaarplan VO Tynaarlo	2.216	42.271	44.487	13.326	31.161	31.161	0
Jaarplan VO Westerveld	5.740	128.322	134.062	60.421	73.641	73.641	0
Jaarplan VO DeWolden	6.000	114.443	120.443	47.759	72.684	72.684	0
GIS Systeem	3.000	34.097	37.097	8.049	29.048	29.048	0
Project en methodiek ontwikkeling	8.710	21.550	30.260		30.260	30.260	0
Gereedschapbeheer regulier uitvoering	1.000	30.334	31.334	24.688	6.646	6.646	0
VW AlgemeenNatuurwerkdag	7.704	26.685	34.389	1.730	32.659	32.659	0
Kleine Bomenprojecten	5.023	39.585	44.608	25.754	18.854	18.854	0
Poelenwacht	5.369	3.007	8.376	4.294	4.082	4.082	0
Inboet	3.792	0	3.792	3.164	628	628	0
MAC	3.003	0	3.003	0	3.003	3.003	0
Brinken Bokashi	5.000	5.270	10.270	6.978	3.292	3.292	0
Pingo Groningen	1.462	5.839	7.301		7.301	7.301	0
Uffelter Boervaartje 2021-2022	1.000	16.562	17.562	13.039	4.523	4.523	0
Pingo programma fase 3	5.000	3.575	8.575		8.575	8.575	0
Tegengaan verdroging Cultuurfonds	1.750	19.002	20.752	10.996	9.756	9.756	0
Plan Oosterduinen	1.681	4.544	6.225		6.225	6.225	0
Uitvoeringsbudget impuls Drents-Friese grens	1.635	41.426	43.061	43.061	0		0
Leergang Autochtone Bomen en Struiken in Dre	5.000	38.369	43.369	12.640	30.729	30.729	0
Cursus Noordergraf	856	0	856	758	98	98	0
Joodse Begraafplaatsen Veenhuizen	5.000	14.037	19.037	4.081	14.956	14.956	0
Plan Boom	15.000	16.344	31.344	27.165	4.179	4.179	0
Heide-en Veenvlinders 2022	4.000	13.022	17.022	3.760	13.262	13.262	0
Natuurerf 2022-2023	10.500	45.458	55.958	26.901	29.057	29.057	0
Knollathyrus 2022	1.935	8.402	10.337	5.222	5.115	5.115	0
Bescherming opgroeiende wulpkuikens	3.362	10.173	13.535	3.497	10.038	10.038	0
							0
	187.500	1.530.750	1.718.250	729.906	988.344	988.344	0

NPL-gelden ten gunste van de exploitatie
Gerealiseerd

187.500